

Слова ад «Дзеяслова»

Ужо традыцыйны, штогадовы, конкурс маладых літаратараў гэтым разам быў прысьвечаны 100-годдзю легенды беларускага друку газеты «Наша Ніва» і быў арганізаваны беларускім ПЭН-цэнтрам сумесна з рэдакцыяй тыднёвіка. Удзел у творчым спаборніцтве ўзяло больш за 100 чалавек. Задача журы была проста: назваць лепшых з лепшых. Што і было зроблена. Вось імёны пераможцаў:

Адамовіч Андрэй
 Ананка Яраслава
 Арцёмава Юлія
 Барысевіч Ірына
 Бойка Валянцін
 Дубоўскі Кірыл
 Карбановіч Сяргей
 Кудрыцкі Алесь
 Манцэвіч Настасья
 Мядзьведзеў Сяржук
 Пакроўскі Андрэй
 Пачкоўская Віялета
 Рыжкоў Віталь
 Сарока Аляксея
 Семянюк Сяржук
 Серахан Ганна
 Смаркач Уладзік і Пістончык Сірожка
 Харытанюк Наталка
 Шэдзько Юлія
 Бываноў Віктар
 Яфімовіч Юлія

Прыемна было бачыць сярод лаўрэатаў тых, каго «Дзеяслоў» вылучыў і надрукаваў летась: аванс быў не дарэмным. На жаль, і гэтым разам твор аднаго з аўтараў змясьціць ня зможам. Аповесць Алесь Кудрыцкага «Вядзьмак Схаванага Гораду» рэч завялікая для часопіса, таму будзе лепш, калі з часам аповесць выйдзе асобнай кнігай...

«Перамагаюць у конкурсах адныя, а ў літаратуру прыходзяць зусім іншыя...», – сказаў аднойчы адзін сталы літаратар, які на сваім вяку пабачыў шмат пераможцаў ды лаўрэатаў. Што ж, урэшце, ад кожнага асабіста залежыць быць яму альбо ня быць, аднак, мы спадзяемся, на сёлетніх лаўрэатах прырода адначываць ня будзе... Мяркуйце самі.

Ужо нават мінулі часы калі ён з каляжанкай
 На канапе ўначы доўга рыпеў падлогай
 Цяпер жа і лічбы на камяні вымагаюць сумніваў
 У супадзеньні сістэмаў часазьлічэння
 Дый такія аб'екты ў тваю маладую эпоху
 Трапляюць у клас хмарачосаў або вадародных бомбаў
 Вось жа глядзі як на паліцах кнігі
 У змроку стабільным табе нагадаюць цвінтар
 Але матылёк іх усё адно не пабачыць
 Ён б'ецца бяз сэнсу а можа шукае самасьць
 Ты ж лепей падумай пра Ігдрасіль у вокнах
 Нават машынам і тым патрэбна сістэма
 Калі не прысутнасці дык пазнакаў вольнага месца
 Таму адлятай або запаўзай у слоік
 І там разважай чаму ты застаўся
 А святло адляцела і крылаў процьма навокал
 Усё проста ты трапіў на пахаваньне маўленьня
 Ну а калі б адляцеў дык чакалі б цябе ў паветры
 Дванаццаць здарэнняў з назоўнікам і дзеясловам
 Тры стагоддзі пачварных лясных прыслоўяў
 І немаўленьне-зьдзіўленьне нарэшце між новых твараў
 З рэдкім колерам вуснаў і формаю скуры
 Вусеняў што на сьняданьне зьядуць твае крылы
 А з нітак метамарфозаў вылепяць помнік
 Амаль як жывы хіба што крыху цыбаты
 Але не сумуй і не журбуй ты між намі моцна
 Шляхі карацей і сьцяжынкі ўсё лепей і лепей
 Ад прасьцірадла да аднаго з выйсьцяў
 Дый беляя рэшткі тканіны сюды завозіць
 Мы хутка пачнем мы ня ведаем мытных межаў
 Мы ведаем справу сваю мы зьбіраем каменьне
 А калі ты ляцеў на святло няўжо ж ты ня ведаў
 Мы ж сьпявалі табе на пачатку ў незамкнёныя вушы
 Апантанасьць маўленьнем ня ёсьць апантанасьцю мовай

Раніца 26-га

Тацяне Нядбай

Губляліся ў гадзінах, з горлаў словы
 Цяклі марудна, бо на новым мейсцы
 І гукам цяжка знайсці апірышча,
 Дый у вузкіх сьценах баяліся крываваых берагоў.

Журба блакітнымі вачыма глядзела ў столь,
 Чакала ех огіето lux, хавала хутка профіль
 Ад аб'ектываў, што праўда, такіх не засталася,
 І думала: не пасадзіць ці дрэвы за сокі з глебы?

Урад даўгою ноччу пераводзіў стрэлкі,
 І людзі пасьміхаліся, нарэшце, летні час,
 Дай кожнаму гадзіну, тым, за нас хто.

Яны ж шампанскае пілі ля плоту
 Або ішлі адны дамоў па мокрым сьнезе.
 І раптам разумелі сьпёку: вясны ня будзе.

Яраслава Ананка

* * *

Мае хатнія духі:
іх маці – твая цыгарэта.
Мае хатнія мёртвыя душы:
іх бацька – вішнёвы тытунь.
Я часова Джульета Феліні.
І часова Шэкспіра Джульета.
Назаўжды я Джульета з балкона,
дзе вішні з акуркаў растуць.

Ты паліў на балконе.
Я на шыбе цвіком запісала
наступную коску.
Ты паліў мае вершы
ў духмяным вішнёвым агні.
Я пасіўны курэц тваіх ягад,
таварыш Балконскі.
Я пасіўны вар'ят,
я вартую пасіўна цягнік.

Не магу зразумець аднаго:
ён зацягнуты ці зацяганы?
Ён зацяты – ён хоча
прайсці праз тунэль.
Дым ад вішні і кветак,
як дым падарванай заганы
на чыгуначным крузе.
Як дым падарванай мяне.

Гэтай ноччу Джульету
задушаць вішнёвыя духі.
Ты паліў на балконе.
А я на тваю галаву
шэрым попелам сыпала
крохія рукі і рукі,
і пялёсткі вішнёвага рандэву.

* * *

Я баюся чырвонага паху
зялёнай сталіцы.
Пад падэшвамі слухна
становяцца джэмам суніцы,

Пад алоўкам стабільна
малюецца трактар на плошчы,
А ў кнігах шукаюцца
толькі схаваныя грошы.

На трынаццаці крэслах
уседзець Астапу складана.
Як бы ён не саліў
шчырай жменяй пакорныя раны,

Бо загоіцца кожны
з нарываў у сінюю стужку.
Верабейчыкаў Кіса
заўсёды зьняважаны служка.

Але стрэлаў з кішэні
ў сьпіну дакладна ня будзе.
Добры вечар, мы тут,
несвабодныя мірныя людзі.

* * *

1. Цень быў празрысты.
І асіплы голас
сьпяваў маруднае мадрыдскае фадэ.
Каторы раз ты вынаходзіў кола.
Каторы раз я крэсьліла радок.

2. Дзень быў драўляным
зэдлікам, драбінай,
алоўкам, дошкай гонару, труной.
Каторы год расстрэльвалі рабіну,
дзе ветрыцца пацёртае руно.

3. Сьпеў быў як сьнег,
пракіслы, чорны, цвёрды,
разрэзаны лыжняй нападалам,
пасья адлігі сьціснуты ў акорды.
Якую ноч ён вейкі жаліў нам.

4. Ты быў як сорам –
з чорнымі вачыма,
ты быў Ікар з падпаленым крылом.
А я якую восень завучыла:
«Я не была... Мяне ніколі не было».

Юлія Арцёмава

* * *

В Витебске на Покровской
Читают Марка
Пальцами по стеклу –

Пустая ремарка
Шагаловеды
Шагалопоклонники
Как паломники

А на этом подоконнике
Когда-то сидела Бэла

разбежалаСь –
и сначала

* * *

Собирай по чуть-чуть
Крики птиц, мысли осени,
Прозу туманов.
Плакали ночью деревья,
 тебя провожая.
Улетаешь туда – улетай,
 я тебя понимаю –
Льдинки мая на память
 зажав в кулаке.
Усмехнуться вслед тебе
Лишь дожди
Кривой улыбкой капель
 косых и колючих.

* * *

ты говоришь со мною
исключительно по-португальски,
пишешь в воздухе письма
сигаретами-пальцами,
угадываешь листья
за проходими масками-лицами
и молча смотришь,
как Осень-иезуитка
бросает клены
в костры святой инквизиции

Небо не может быть серым,
Серы – лишь тучи.
И все снова как прежде, и я
Снова сама по себе.

* * *

1.
мне рассказали
что в Витебске
есть трамваи
что витебский асфальт
вдоль изрезан
парой параллельных
рельсов

* * *

Моя шизофрения по имени Ленна
Села на подоконник.
Нарисовала на стекле треугольник.
Зажгла спичку. Выкурила сигарету.
Закусила котлетой.

по которым ездят
трамваи
подпирая небо рогами
чтобы оно невзначай не упало
на голову
Марка Шагала

Моя шизофрения по имени Ленна
Пишет стихи без рифмы.
Пишет прозу без смысла.
Пишет на листьях письма.
Не научившись мыслить.

мне рассказали
а я и поверила
ду-ра

Моя шизофрения по имени Ленна
В зеркале – черной точкой.
На лице – зигзагообразной
 строчкой.
В мозгу – ретроградной амнезией.
Темно-синей.

2.
мне рассказали
что в Витебске
есть трамваи
что апрели
прелье
прелесть свою
не утратили
а весна-обманщица
а весна-предательница
и колесуют

Моя шизофрения по имени Ленна
Имеет треугольные колени.

* * *

роСь
раскрошилаСь. расплескалаСь.
раздавилаСь. рассмеялаСь.
раз влюбилаСь. разлюбилаСь.
рассердилаСь. развопилаСь.
разразилаСь. разродилаСь.
разрядилаСь. разбесилаСь.
разругалаСь. размолчалаСь.

переулки
улицы
проспекты
и бульвары
трамваи-одиночки
и трамваи-пары

мне рассказали
а я и поверила
ду-ра

Ірына Барысевіч

Першы сьнег

Сёння гуляю –
 gesrest’ы апошнім трамваем!
 Ноч гарадская
 заўзята пільнуе і сочыць.
 Я не ўцякаю –
 я сёння зіму сустракаю
 І ўсьміхаюся
 у яе ліхтаровыя вочы.
 У сьнежнай багне
 каторы ўжо раз ўваскрасаю.
 Белыя зграі
 на мне пакідаюць малюнак.
 Вуснамі прагна
 сьняжынкі ў палёце хапаю
 І ўяўляю,
 што гэта – яго пацалунак.

Каралі

Празрыста-сінія каралі
 З халоднага, як гора, шкла.
 Я іх на могілках знайшла,
 Калі маю любоў хавалі.
 Цяпер нашу іх, як вяр’гі,
 На целе, думках, на душы,
 Каб больш каханьнем не грашыць.
 Не дачакацца мне адлігі...

* * *

“В наішей стране секса нет!”

Мы з Вамі ня ўсьцешаны
 Дажынкамі,
 Дрыжым ад прадчуваньняў,
 жэстаў, дотыкаў.
 Я Вас вяду вядомымі сьцяжынкамі.
 І ў нас віруе жвавая экзотыка.
 І оды нам складаюць
 птушкі сьпевамі,
 І дрэвы пажадаюць асалоды нам.
 Я буду Вам адзінай каралеваю,
 Вы будзеце маім чарговым Одынам.

* * *

Колькі часу мінула
 З гадзіны апошняе страты –
 Штохвілінна натую ў вершах,
 Звычайных і “белых”,
 Успамін пра твай позірк
 Пад колер гарачай гарбаты
 Што ўсьміхаўся
 Цытрынавай долькай –

Шырока і сьмела.
 З тваіх вуснаў, як з сотаў,
 Сьцякалі мядовыя словы.
 Голас твой,
 Аксамітны й гаючы,
 Як кубак глінтвейну.
 Я табе адмаўляла
 Няпэўным дзівочым
 “Ну што Вы!”
 Я шукаю цябе ў завеі,
 Але безнадзейна.

Я рада явсьне

Я рада явсьне,
 яе рукам вільготным,
 Апошнім ледзякам
 і першым ручаям,
 Прастуджанай сасьне, вярбе –
 на сьнезе ў споднім,
 Сасьмяглым павучкам,
 прымружаным вужам.
 І лютні салаўя,
 і кветкавым салютам –
 Я тут не закруну
 й траціны ўсіх нагод.
 Таму, напэўна, я прыйшла
 на сьвет у лютым,
 Каб сузіраць вясну
 старэйшаю на год.

* * *

Крочу ўночы і слухаю
 “Tango “Cnota”.
 Плэер змаўкае;
 ні гуку навокал, апроч
 “Зоркі заўсёды вышэй
 за твае турботы”, -
 Ціха мне шэпча ў вуха
 бязвокая ноч.
 Я не хачу з ёй спрачацца,
 яна ня хоча
 У лёгкім пытаньні знарок
 саступіць першыństwo.
 Жаласна крэхча й адчайна
 ў душу грукоча –
 Я ў зьдзіўленьні штотраз
 уздымаю брыво.
 Плэер крыху адпачыў
 ды ізноў сьпявае,
 Ноч на яго крыўдуе, шыпіць,
 як зьмяя,

Б'ецца ў дынамік, крычыць:
 “Я жывая, жывая!”
 Так, утрох, і блукаем ноч,
 Шалкевіч і я.

* * * **МЗ!**

Вясновы вечар. Стаю на трасе.
 Ніхто ня едзе, а дождж ідзе.
 Такая трасца! Я на абцасах
 Брыду, спыняюся дзе-нідзе.
 Такая трасца! Без парасонка!
 (Ён лепшым сябрам
 мог стаць маім).

Гляджу: смяецца з мяне сасонка –
 Аж сьлёзы коцяцца – звонка-звонка,
 Скрозь сьмех пытаецца:
 “Ір, ты з кім?”
 А я адна ў вясновы вечар,
 І лес ня легчыць нямы адчай.
 Я ледзь трымаюся, ледзь ня енчу,
 Лічу адлегласць да аўтазграй.
 Адны мінаюць, другім налева,
 А хто сігналіць, крычыць: “Сматры!”
 Праз дзьве хвіліны – ізноў залева...
 Я ненавіджу цябе, Эм Тры!

Валянцін Бойка

Кава з дажджом,

або каханьне ва ўмовах халоднага атмасфернага фронту

– Тваю маць... – толькі і сказаў я, калі паглядзеў у вакно. І ў думках дадаў да сваёй рэплікі шмат-значнае шмат-кроп’е. Першыя нясьмелыя пляўкі дажджу на шыбах змяніліся сапраўднай залевай. Па радыё нейкі мудак млява гнаў пра атмасферныя франты (нават не гаварыў, а дуньдзеў сабе пад нос, і таму чулася нешта падобнае на «атмасферныя панты»). Расказваў ён доўга і нудна, нібы жаваў уласны язык і ніяк ня мог праглынуць. Вельмі хацелася дапамагчы. Але ён – малайчына! – сам і замоўк. Я быў дужа ўдзячны яму за гэта. Мабыць, ён зразумеў, што няма сэнсу казаць пра атмасферныя ападкі, калі ўсе і так усё разумеюць, што дождж за вокнамі, і што ў небе нешта сапсавалася, і што так будзе незалежна ад нашае волі, пакуль нябесны сантэхнік не даўмеецца, нарэшце, перакрыць ваду...

Натуральна, што ў такі цудоўны брыдкі дзень я ня мог заставацца дома. Стары парасон так і прасіўся, каб я ўзяў яго з сабой. Але склероз мне пакуль не пагражаў, і таму я памятаў, якую штуку выкінуў апошнім разам мой улюбёны парасончык. Ён закрыўся пад навальнічным дажджом і стаў падобным да чорнай птушкі, што стамлена згарнула крылы. Усе мае спробы распрастаць іх зноў былі бясплённымі: парасон супраціўляўся, як цнатлівая нявеста, якую намагаліся пазбавіць нявіннасці яшчэ да вяселья. У выніку я прышоў дахаты мокры, быццам выкупаўся ў Прыпяці. Маральную пазіцыю нявесты я магу зразумець. А вось з парасонам у нас была адпаведная размова.

– Сёння ты сядзіш дома! Раю табе падумаць над сваімі паводзінамі, дурніла кітайскае, -- сказаў я парасону. – І не прыкідвайся, што не разумееш па-беларуску. Усё адно не вазьму. Ты пад хатнім арыштам.

І пайшоў сабе. Згодны, часам, я бываю занадта жорсткім. Сэ ля ві ... Такая яна, жьзньня...

Я выйшаў пад крывыя ўдары дажджу. “Не сядзіцца ў хаце хлопчыку малому...” – я раптам прыгадаў радкі класіка. “Вабіць яго піва, цягнуць дзеўкі з дому” – працягнуў нечы голас, вельмі падобны на мой уласны. Далей рыфмаваліся такія непрыстойнасці, што я нават крыху пазайздросьціў гэтаму хлопчыку. Бо мяне цягнула з дому самота, ад якой хацелася выць. Што рабіць?

– Пайсьці і набухацца! – высунала прапанову нейкая палова мяне. Спадзяюся, ня самая лепшая.

– Не, лепей закахацца, – рамантычна ўздыхнула другая палова.

– А лепей пасядзець у цяпле і выпіць гарачае кавы, -- аднекуль выплыла трэцяя.

Адкуль узлася трэцяя палова, калі іх павінна быць дзьве? Халера яе ведае.

– А пайшлі б вы ўсе... – сказаў я, не ўдакладняючы, аднак, адрасу, і вырашыў паслухацца ўсіх трох. Такім чынам, я пайшоў ў бар.

П’яны Амур спаў за стойкай, схіліўшы на яе сваю кучаравую галаву. Каля яго

стаяў келіх марціні. Побач ляжалі лук і стрэлы. Белья крылы былі мокрыя ад дажджу, і ён ня мог ляцець. Надвор’е было нялётнае, і хлопец, відаць, зрабіў сабе выхадны. Магчыма, таму я адразу і не заўважыў цябе. Памятаеш, ты сядзела за дальнім столікам, куды ня мог прабрацца мой нахабны позірк? На табе быў пяшчотна-ружовы кофцік, каштанавыя валасы былі рассыпаныя па плячах... Больш я нічога не магу прыгадаць – час бязьлітасна сцірае з памяці самае дарагое, пакідаючы толькі суцэльную шэрасць марна пражытых дзён. Але тое нешматлікае, што ўдалося захаваць, я памятацьму ўсё жыццё. Я памятацьму водар тваіх валасоў, твае вусны, твой звонкі сьмех – ніхто за апошнія пару тысячагоддзяў ня ўмеў так шчыра сьмяяцца, гарэзліва ускідваючы вейкі, – памятацьму твой таямнічы позірк, які ўзрушыў мяне, змусіўшы пакінуць сваю самоту адну за стойкай. Праўда, пазьней я даведаўся, што ты носіш акулеры мінус два, але гэта нічога не зьмяняе. Я сустракаў мноства людзей з ідэальным зрокам, якія і не здагадаліся, што насампраўдзе яны – сьляпыя, як кацяняты.

Мяне панесла. Колькасьць выпітага дазваляла адкінуць звычайную нерашучасьць, пры гэтым не дазваляючы маім злосьнікам у сьвятым абурэньні пераказваць, што грамадзянін Бойка В. Ю., 1984 году нараджэньня, будучы ў стане алкагольнага аг’яненьня ў грубай форме дамагаўся дзяўчыны. Магчыма, непаўнагадовай. Мне ўдалося знайсці тую няўлоўную мяжу лёгкага падпітку, калі поўная разцугленасьць думак і словаў спалучаецца з захаваньнем той долі шляхетнасьці, якая дазваляе прысутнічаць у таварыстве яснавільможных паненак.

– Прывітаньне, – сказаў я і пасьміхнуўся. “Валянцін, што ты робіш?” – сказаў я пры гэтым сам сабе.

– Прывітаньне, – пасьміхнулася ты ў адказ. “Ну, усё, цяпер яна цябе пашле”, – прарочыў унутраны голас.

З тым жа ўсьмешыстым нахабствам я прыняўся тлумачыць табе, што паводле апошніх дасьледаваньняў амерыканскіх навукоўцаў піць каву пажадана толькі ў добрай кампаніі, бо інакш яна прынесе толькі шкоду, і што мне таксама (якое супадзеньне!) няма з кім выпіць (вядома, кавы, не падумайце нічога дрэннага!), і што я магу скласьці табе добрую кампанію, каб гэты цудоўны напой быў карысным для арганізму і, найперш, для нярэвай сістэмы, бо паводле статыстыкі кожны трэці беларус пакутуе на нярэвы разлад, і што ў такі сумны дажджлівы дзень кожны чалавек мае патрэбу ў іншым чалавеку (вядома, у плане маральна-псіхалагічным, не падумайце нічога дрэннага!) і што... і што... і што...

Твае вочы прыкметна акругляліся. “Ну, цяпер дакладна пашле” – сказаў у замілаваньні ўнутраны голас.

– Вы знаеце, очень жаль, но я вынуждена вам отказать... – пасьміхнулася ты.

Я пайшоў ва-банк.

– Па-беларуску “адказаць” – значыць, “ответить”, – я прысеў за столік. – Спадзяюся, што вы адкажаце “так”. Хаця, я вас разумею: дождж – гэта занадта прыгожа, каб сядзець тут, у гэтым тлумным бары. Асабліва для мастака.

– А как вы догадались, что я рисую? – твайму подзіву не было мяжы.

– А гэта сакрэт, – таямнічым голасам сказаў я. Хаця сакрэту нікага не было – проста плявузгнуў першае, што да галавы прыйшло. І пашчасыціла ж угадаць. Нічога ня скажаш, цяпер я – свой кумір. Трэба купіць сабе піва.

– Гэта сямейнае, – мяне зноў панесла. – Мая бабуля па матчынай лініі таксама ведае ўсё пра ўсіх.

– Она агент КГБ?

Я паглядзеў у твае вочы, каб зразумець, ці здэкеуешся ты, або проста жартуеш. Вочы сьмяяліся.

– Не, яна – патомная варажбітка.

Мы засьмяяліся разам. “Дзіўна, не паслала...” – канстатаваў унутраны голас.

Пасьля ты спытала, ці заўсёды я размаўляю па-беларуску. Я адказаў, што ў асноўным стараюся казаць менавіта па-беларуску, но вабшчэ-та магу выражаць сваі геніяльныя мысьлі і общчачалавечаскім языком. Ты зноў міжволі засьмяялася.

Мы разгаварыліся. Праз паўгадзіны я ведаў пра цябе амаль усё. Я ведаў, што твой хлопец не прыйшоў, хаця меўся прыйсці, і што, хутчэй за ўсё, вам даўно час з

ім растацца, але ніхто не наважваецца зрабіць першы крок, і што ты ў захапленні ад французскіх імпрэсіяністаў, а сюррэалізм – фу, бяка! – цярпець ня можаш. (Добра, што я даведаўся пра твае густы раней, чым насъмеліўся падзяліцца сваімі ўражаннямі ад карціны Сальвадора Далі “Вялікі мастурбатар”). Сваю сціпную асобу я акрэсліў, як заўсёды, дзвюма-трыма рысачкамі, як аўтапартрэт, каб падтрымаць арэол таямнічасыці і загадкавасыці, неабходны для рытуалу знаёмства. Я быў перакананы, што хлопец, які ў першыя хвіліны знаёмства, вывальвае пра сябе ўсе падрабязнасці, ажно да таго, на якім баку ён сьпіць і які памер ботаў носіць, наўрад ці можа спадзявацца на зьмястоўны працяг. Мужчыну неабходная свая загадка ня менш, чым жанчыне, а часам нават больш.

Мяне зноў панесла, я гаварыў шмат сьмешнай лухты, ты звонка сьмяялася, і сьмех твой гучаў для мяне музыкай. Я замовіў нам яшчэ кавы, і яе водар зьмяшаўся з тонкім водарам тваёй парфумы. Недзе далёка за стойкай варажыў над кактэйлямі бармэн, узвышаючыся над каляровымі бутэлькамі, як бог у аблоках цыгарэтнага дыму. А я не адчуваў нічога, апрача водару тваёй парфумы і кавы. Я заўважыў, што пакуль мы размаўлялі, нясьмела намацаваючы хісткі масточак паміж нашымі душамаі, мая левая рука спаткалася з тваёй правай рукой. Здавалася, яны зажылі сваім жьцьцём і мовай дотыкаў спаразумеліся нашмат хутчэй, чым мы з табой звычайнымі словамаі. Нашыя рукі лашчылі адна адну, спляталіся пальцамаі, зноў распляталіся, судакраналіся далонямаі і, ўрэшце рэшт, зноў спляліся, быццам у абдымках. Ты злавіла мой позірк і засьмяялася, але рукі не адняла.

– О чём ты думаеш?

Тваё пытаньне засьпела мяне зьнянацку. Па праўдзе кажучы, у гэты момант я ўяўляў цябе ў негліжэ. Атрымлівалася даволі эратычна. Я зноў сказаў першае, што прыйшло да галавы:

– Я дабраслаўляю дождж. Каб ня ён, мы б ніколі не сустрэліся.

У гэтую хвіліну я падумаў, што знакамітая сентэнцыя “Усе мужыкі – казлы” не пазбаўленая пэўнай долі слушнасыці. Ты зноў сьмяялася, а я зноў глядзеў у твае вочы, удыхаў боскі пах твайго цела, да якога дамешваўся густы водар кавы.

Я нахіліўся да цябе. Нашыя вусны сустрэліся.

Гэты пацалунак быў варты таго, каб бяз лішняй шкадобы аддаць за яго калі не жьцьцё, дык з дзясятка гадоў марненьня пад шэрым дажджлівым небам.

Пацалаваўшы цябе, я задаў геніяльнае ў сваёй прастэчы пытаньне:

– Як цябе завуць?

Ты доўга сьмяялася, а потым ціха, бы саромеючыся, сказала:

– Кася...

Я дагэтуль памятаю тваё імя...

А навокал усё жыло сваім жьцьцём. Бармэн завіхаўся сярод бутэлек, клубіўся пад нізкім дахам цыгарэтны дым, на хвалях якога гойдаліся нясьпешлівыя гукі музыкі. Сьпяваў саксафон. Вядома, гэта была не жывая музыка. Зрэшты, якая розніца?

Твае рукі лягалі на маіх руках, так, быццам ты хацела ўтрымаць мяне, хоць я нікуды і ня думаў сыходзіць. Цяпер я нечакана ўспамінаю твае пульхныя шчочкі і каштанавыя валасы, якія хвалямаі спадалі на плечы. Я пашкадаваў, што ня ўмею маляваць.

Твае вусны былі нібы створаныя для пяшчоты. Я глядзеў у твае вочы, і мне здавалася, што я гляджу ў вакно, за якім тоіцца цэлы сьвет, які я ніколі ня зьведаю. І акенца гэтае было засеянае драбнюткімі кропелькамаі. Я зрабіў неспадзяванае адкрыцьцё: У ТВАІХ ВАЧАХ ІШОЎ ДОЖДЖ.

– Мне пора, – твая рука далікатна высьлізнула з маёй далоні. – Проводіш мяня?

Мы выйшлі ў халодную стынь дажджу. Твая рука трапятала ў маёй руцэ. Табе было холадна. Пакуль мы чакалі аўтобуса, я паднёс твае далоні да вуснаў, каб паспрабаваць сагрэць сваім дыханьнем. Ты сьмяялася, а ў вачах тваіх па-ранейшаму ішоў дождж.

– Мы ведь еще увидимся? – у тваім голасе чуўся спадзеў. Ты была Папялушкай, што і пасля балю хацела заставацца прынцэсай.

– Абавязкова. Я кахаю цябе.

– И я тебя...

Твае мокрыя валасы пахлі дажджом і кавай. Кавай з дажджом. Развігальны пацалунак раставаў на вуснах. Бурклівы аўтобус, зьзяючы чырвонымі агенчыкамі, вёз цябе па ярка асьветленым масьце на той бераг Прыпяці.

Болей мы ніколі ня бачыліся.

Дождж скончыўся гэтым жа вечарам. Я зайшоў у першую-лепшую кавярню.

– Что вам принести, молодой человек? – рашучы голас афіцыянткі вярнуў мяне да звыклае рэальнасьці.

– Прынясьце, калі ласка, кавы з дажджом...

Кірыл Дубоўскі

Удивительные истории про мобильные телефоны

История первая

Петя никогда не давал пользоваться своим сотовым телефоном незнакомым людям. Не потому, что ему было жалко, а потому что опасался. Улепетывающий быстрее ветра с мобильником в руках незнакомец не такая уж редкость в наших краях.

Однажды, как это рано или поздно случается, Петя и сам попал в ситуацию, когда требовалось срочно позвонить, а на счету закончились деньги. Просить телефон ужасно не хотелось, но другого выхода не было. На трамвайной остановке он заприметил милостивую девушку в красных босоножках. Петя подошел к ней и самым вежливым тоном попросил на минутку мобильный телефон. И хотя никуда убежать он не собирался, все равно чувствовал себя виноватым, отчего просьба его казалась лишь надуманным предлогом циничного вора. Однако девушка вместо того, чтобы вежливо отказать, с улыбкой посмотрела на Петю и достала из сумочки мобильник.

— Возьмите, пожалуйста, — протянула она телефон.

Петя выудил из кармана записную книжку. Набрал нужный номер, он поднял глаза и не поверил им — девушка в красных босоножках резво запрыгивала в съезжающуюся двери трамвая. «Господи, у меня же ее телефон! — подумал Петя, — что она делает?» Как только трамвай тронулся, девушка обернулась и, задорно улыбаясь, показала Пете язык. Она знала, что делает.

История вторая

Дима, за любовь к Black Sabbath получивший прозвище Параноид, смотрел на трамвай. Забитый под завязку раскаленными потными телами трамвай вызывал у Димы отвращение, и, кроме того, Параноид боялся за свой новенький мобильник. Слишком много историй он слышал о невнимательных гражданах, которые становились жертвами циничных транспортных воров, вытаскивающих телефоны даже из самых труднодоступных мест. Дима не сомневался, что в этом трамвае едут вору, и даже, может быть, по дюжине на один поручень.

Втиснувшись в трамвай, Дима оказался прижатым спиной к дверям. Но даже в таком положении он умудрялся вертеть головой по сторонам, пытаясь вычислить вора, нацелившегося на его новенький мобильник. Кандидатов оказалось предостаточно. Это могла быть и девушка, показывавшая язык кому-то на остановке, и женщина в черной шляпке, или даже стоящая рядом крошечная девочка в коротеньком ромашковом платице. Возможно, она уже готовилась запустить свои проворные ручонки в Димин карман. Параноид покрылся холодной испариной.

Он ехал, вглядываясь в окружающие лица. Народу было столько, что прижатые по швам руки не могли даже шевельнуться. Вдруг Дима почувствовал, что в его кармане кто-то есть. Ему стало дурно. Панический ужас сменился ощущением беспомощности, по телу расплзлись колючие мурашки. Крадут, хотел кричать Дима, но вместо этого только крепко стиснул зубы.

Наконец толпа вынесла Диму из трамвая. Первым делом он похлопал себя по карману. Телефон был на месте. Параноид потянулся за ним, чтобы убедиться наверняка. Но его ожидал сюрприз. Вместо просто новенького мобильного, в кармане почему-то оказался телефон самой последней модели, гораздо лучше прежнего. Дима тупо полазил по записной книжке и понял, что в телефоне стоит его родная сим-карта. Обманули все-таки, подумал Дима, но с тех пор воров уже не боялся.

История третья

В нашей стране праздники всегда одинаковы. Толпы на улицах, опьяненные радостью лица и отблески ночного салюта, бьющего отбой. Счастливые люди расходятся по домам и забываются безмятежным сном. Празднику конец.

С первыми лучами солнца на улицах пустого города появляются собиратели. Внимательные и сосредоточенные, собиратели бродят по площадям и скверам, устремив взгляды к земле. Так они надеются обнаружить мобильные телефоны, потерянные накануне счастливыми людьми. Нередко им это удается. Телефоны, попавшие в руки собирателей, как правило, никогда больше не возвращаются к владельцам.

Был среди собирателей один парень Митя. За остроту зрения он заслужил себе прозвище Сокол. Сокол никогда не присваивал чужие мобильники. К неудовольствию прочих собирателей, он искал их только для того, чтобы вернуть хозяевам. Ему доставляло удовольствие подобрать утерянный мобильник, пошарить по записной книжке и отыскать владельца. А сколько благодарности было порой. Митя сумел подружиться с доброй половиной города. Говорят, он даже клал собственные деньги на счет каждого третьего найденного телефона. Побольше бы таких людей!

История четвертая

Двойное пиканье смски застало меня в душе. Я вытер руки полотенцем и потянулся за телефоном.

Это была Оля.

Я не верил своим глазам. Любой человек мог прислать мне смс, но только не Оля, которая мне нравилась. Девушки, которые мне нравятся, никогда не пишут первыми. Они вообще редко пишут.

«V 19 00 vozle monitora na MaBerova. Ja budu zhdat`...»

Я вспомнил, что когда-то на проспекте Машерова видел большой рекламный стенд в виде монитора. Наверное, того самого, который упомянула Оля.

Когда я к нему прибежал, она уже ждала меня.

...Это был наш самый замечательный вечер. Мы гуляли вдоль Свислочи и любовались закатом. Пили пиво на парапетах и смеялись. Потом мы долго целовали друг друга.

— Как здорово, — сказала Оля. — Теперь мы вместе?

— Конечно, теперь мы вместе.

— Эта река, этот проспект, — продолжила Оля, — здесь я чувствую, будто мы с тобой все можем, будто мы победители... Тебе так не кажется?

— Мне казалось так всегда.

— Как все-таки хорошо, что ты мне написал и предложил встретиться... Я бы никогда не смогла сделать это первой.

— Подожди, Оля, ведь это же ты первая написала мне!

— Нет, я пришла, потому что получила от тебя смс. Хочешь, покажу. — Оля полезла в сумочку. — Не могу найти телефон, — сообщила она, покопавшись внутри.

Моей мобилки тоже не оказалось на месте в кармане. Я сказал об этом Оле.

— Но где же наши телефоны? — спросила она.

— Не ищите их, они улетели на небо, — сказала проходящая мимо женщина в черной шляпке.

Но мы ей не поверили.

Сяргей Карбановіч

Вяртаньне...

Дайны Гіпербарэйскае Друвы...

...Прага, бы самому Брану, прадказанага блуканья
Пакутны цяжар боскай Рьянон чаканья
На пірсе паўзбураным Гавані Срэбнай –
Алошнім прытулку спазтнёных Вартавых,
Што пільна ўзіраюцца ў стужку пунцовых заходаў
Скуль мае мільгнуць зіхатлівае мачты лязо,
Маланкаю Тора грымотнай рубінавы пас перацяўшы,
Трымценьне замшэлых спадзеваў збудзіўшы
Пад небама зорным сьнёнае Збавеньне,
Счакаўшы падзеяў нясуташніх памыснае спаўненне...
Подумы шчасныя тояцца ў зрэнках Вартоўных,
Праменьнем паглядаў сваіх спрэс гатовых
У златое сеціва ўхвальнага пяньня
Суздром уплесці Веставальніка Вяртанья,
Што шпаркай неспатоленай стралою,
Бы шчодрой Гаспадарскаю рукою,
Рассыпаецца па-над морскай роўнядзю скранёнай
Жмені перлаў бурапенных і бурштыну дзіўны град,
Мігатлівых, нібы зорных лісьцяў спад,
з голыля Ігдрасіля скаланёны...
Кроплі пырскаў буйных нібы сеюцца з нябёсаў,
Шкельцы смарагдовага празрыстага сьвятла
Прагнуць аднасьці з лостэркам Мора горнім...

...Веставальнік Авалону – Карабель
З прарадзімы Племні Багіні Дану
Сіверам Паўночным гнаны,
Дабраслаўем Асаў вышніх кіраваны,
Пругкім ветразем стракатым –
Рукой самое Дэйдрэ вышываны –
Ледзь ня ў Дзіваса прытулішча ўзьняты
Быў бы хвалямі загойданы Вястун,
Каб не трымалі цуглі Манананавых канёў,
Каб не МакЛіру іх слухмяная пакора...

...Сотвар з Ярылам выкочваюць Кола паволі,
Зырка чыстае шчэ, бо на самым пачатку шляхоў;
Волкі вятрыска люляе нам пасмы сваволіць,
Ублытаць ён Колца маніцца ў бялявы кужэль валасоў...

...Конадні шчэ на Стаўроўскія нашы Дзяды –
Рыхтык Самхэйна сьвятарная часіна, –
На далёкай Дзявочай гары ў сутоньні імжыстым
Сам ваяр Кухулін, Пёс Кулана, ў змаганьні руплівы,
На вяршыні капца, што гушчарам дубовым спавіты,
Уклянчоны стаяў каля сівага Сыцёп-камяня,
Заміж Фердзіі-драўга стралу Перунову хаваўшы...

Мовіў палка Пёс Кулана: «Стаўры, Гаўры, ваўкалакі, гам!
Барджэй жа ж прыдзеце, жаданья, да нас,
Да сьмерці зацкуйце вы, лютыя берсеркі, іх,
Ашчэрам ваўчыным,

Паглядам зьвярыным
 Брэхам жудлівым сваім вы іх бегчы прымусьце,
 Каб жа ў жаху цякала зьсюль набрыдзь прадажніцкіх дзён!..»

Белаполь з Мяча Нуады іржу чырвоную здзірае,
 Бай старэчаю рукою Дзіду Лугаву сьціскае,
 Фін МакКумал, Выспы Гожай найадважны абаронца,
 Кліча ў сечу нас за Гонар і за нашай праўды Сонца,
 Акапірмса з крушні прускай заклікае на вайну!
 Раць вужыную гукае Маха...

Нат Балоравы пачварныя сыны фаморы -
 Эйрэ ўкаханае адвечныя варогі, -
 Што дагэтуль сьненнем вечнасьці ў моры
 Спалі занядбанья, схваўшы Помсты зброю - рогі,
 Паўставалі й тыя з небыцьця,
 Каб жа выйсьці ў часе Рагнароку з забыцьця,
 Ачоленымі выйсьці крыўскім волатам Вялесам!...

...Валатоўкі з-пад дзірвану, з нетраў рэха данясуць,
 Заімшэля дальмены гудам дуды скалануць,
 Сьпеў дубровы будзе гулкім - немагчыма не ўчуць!..
 Арфы Сідаў на сьвітаныні слодыч райскую зьліюць,
 Прывітаўшы прыйсьце Кола ў замглёнае наўкольле...

І красак ахвярных вязьмо на вугольле
 Агніскі Зьнічовай - ськаюць вужы!, -
 Усклаўшы, нібыта каштоўны дарунак,
 Крывэйта сьсівелы накрэсьліць малюнак
 Крывуляй знак нябэснага Айтварса на глыжы!...

Голас Крывіса старога будзе моцным,
 Перуну галосныя ўзносячы малітвы...

Настасься Манцэвіч

Успаміны

1.

Мне 22 гады і сёлета я скончыла універ. Я ўжо звывклася з тым, што ніхто ня верыць, што мне 22 і таму заўсёды кладу ў сумку пашпарт – раптам скончацца цыгарэты... Але апошнім часам стала заўважаць нейкія новыя рысы на сваім дзіцячым твары – быццам бы скулы сталі больш выразнымі, нейкая сур’ёзнасьць у выглядзе з’явілася ці што... Карацей, прыйшла, напэўна, пара, і хутка я стану дарослай.

Вось таму, не марнуючы часу, я вырашыла напісаць пра свае студэнцкія гады, каб не прайшлі яны бясьсьледу, бо зьмены адбываюцца так хутка, што вельмі магчыма: ужо заўтра гэтыя ўспаміны ня будуць адгукацца шчымлівымі настальгічнымі колькамі ўнутры. І будзе вельмі шкада. Дык вось. Я не сумую па універсітэце і па сваіх аднагрупніках... Мая нуда нічога агульнага з імі ня мае – я сумую па інтэрнаце, па сваіх інтэрнацкіх сябрах і іх сябрах...

Наш блок “пяты бэ” ведалі ўсе. І калі новыя мае знаёмыя пыталіся, дзе я жыву, я з гонарам адказвала: “Пяты Бэ”, на што звычайна з павагай казалі: “О!...”. І я: “Ага...” Звычайна наш блок гуляў так, што ўвесь інтэрнат пра гэта ведаў. Заснуць падчас такіх гулянак было немагчыма: крыкі, стогны, рогат, музыка на ўсю моц, гукі бітага шкла... Вось так плячэцца раніцою на кухню, а насустрач Тоня з перабінтаванымі рукамі, усміхаецца і кажа:

— Мы ўчора ня вельмі вам перашкаджалі?

— Ну што ты, Тоня! Не... ня вельмі...

— Гэта я проста трошкі пабуяніла тут! (паказвае на выбітае шкло ў дзвярах, якія выходзяць на балкон), і вось (паказвае на перабінтаваныя рукі).

Бывала выйдзеш падчас такіх гулянак на калідор, а там п'яныя хлопцы цягаюць непрыгожную голуую Тоню па падлозе. А на кухні на падвакөнніку сядзяць дзеўкі і кураць траўку, і, як заўжды, сустракаюць мяне ласкавым: “Стасенька... а вось і ты! Хадзем да нас!”, і я, як заўжды, адмаўляюся: “Дзякуй... часу няма... вучыцца трэба – залік заўтра” і іду ў чыталку.

Мяне любіў “пяты бэ”. Я там была кімсьці накшталт сына палка. Больш за іншых мяне любіла Тоня. Калі яна мяне дзе-небудзь сустракала, то кідалася мне на шыю, абдымала, прыціскала да сябе і шаптала: “Стасенька, дзевачка мая... вучыцца ўсё... Вучыся, не глядзі на мяне...”. І мне рабілася сумна ад гэтых словаў. Шкада было Тоню.

І хоць звычайна гуляю на “пятым бэ” адбываліся без мяне, аднойчы мы ўсё ж такі адсвяткавалі разам Новы Год. Інтэрнат быў пусты, усе паразьезджаліся па хатах, хто да бацькоў, хто да каханак... І толькі “пяты бэ” нікуды не зьезджаў, бо...

2.

Нейкі час (месяцы тры) я жыла адна ў пакоі, які быў разьлічаны на чатырох чалавек. Спачатку было вельмі сумна, але потым прывыкла, тым больш, што ўсе мне зайздросьцілі і казалі: “Ты што! Якая там нуда! Ты нават не ўяўляеш, як табе пашчасыціла! Хочаш – адна будзь, а надакучыла – выйдзі на кухню – вось табе і кампанія...”. Карацей, звыклася я. Бывала, прыйду пасля заняткаў, зачынюся ў пакоі і пачынаю вершы складаць. І добра так – ніхто не перашкаджае! А калі хто і пастукае ў дзверы, дык я проста рабіла выгляд, што мяне няма.

І вось аднойчы адчыняю я дзверы свайго пакою, а там дзяўчына разглядае мае фотакарткі. Я нават павітацца не паспела, як яна з ходу:

— Мяне завуць Аня. Я буду з табой жыць. Табе, вядома, гэта ня вельмі спадабаецца, але нічога ня зробіш... даведзецца цярэць.

Карацей, Аня вырашыла адразу паставіць усе кропкі над і, паказаць чаго яна вартая. І толькі мне, бяскрыўднай добрай клушы, гэта было зусім не патрэбна... Я і так усіх любіла, і думка абараняцца ад мяне магла прыйсьці ў галаву толькі чалавеку, які мяне ня ведаў.

Вадзім, Анін хлопец казаў, што калі дзяўчына кажа пра свайго каханага: “Ён добры...”, то яна мае на ўвазе, што ён лох. Але калі я гаварыла Вадзіму, што пра мяне таксама ўсе кажуць, што я добрая, ён адзначаў: “У тваім выпадку яны памыляюцца”. І мне падабалася гэта.

Дык вось, пра Аню. Ляжым мы некай вечарам перад тым як заснуць у сваіх ложках. Я канспект гартаю, Аня – “Cosmo”. І тут яна паказвае мне разгорнуты часопіс з выявай дзвюх голых жанчын і кажа:

— Я, канешне, разумею, што жаночыя целы – гэта прыгожа, але калі яны лашчаць адна адну – фу! Брыдота!

Усё што я магла на гэта адказаць было нешта невыразнае, накшталт:

— Ну... ведаеш... гэта як каму... розныя людзі бываюць..

Пасля, калі Аня апынулася ў адным са мной ложку, яна прызналася, што правяра-ла мяне гэтым сваім “Фе...”

Вось так сядзім, няма чаго рабіць, маўчым... І тут Аня кажа: “Дзеўкі! (ужо тады мы жылі ўтрох). А давайце гарэлку!” І мы апрачаліся, ехалі ў “Палесьсе”, куплялі гарэлку... а потым... Каця ішла па хлопцах, Аня клалася спаць, а я спачатку сядзела побач з Аняй на ейным ложку, потым высоўвалася ў фортакку і дыхала сьвежым паветрам.

3.

Упершыню я пабачыла Лама ва універсітэце, ён павольна прагульваўся каля дэканату з цыгарэтай у зубах і так ляніва-ляніва выпускаў з роту дым. Студэнты глядзелі на яго вылуціўшы вочы... як можна?? Гэта ж Мэа. МЭА! — Міжнародныя эканамічныя адносіны! Тут ня паліць каля дэканату. Але Лам быў круты. Мажліва, таму яго гэтак любілі нашыя беларускія дзяўчаты, яны какетліва ўсьміхаліся і пыталі:

— Як цябе завуць?

— Лам.

— Як-як??

— Лам-лам, — казаў ён і сам пачынаў сьмяяцца.

А сьмех у Лама быў такі вясёлы, і сам ён — такі прыгожы.

Пасябравалі мы з ім не адразу. Сустрэліся аднойчы ў інтэрнаце, я ня ведала пра што гаварыць, таму запыталася:

— Ну што, курсавую пішаш?

А ён адказвае:

— А ты што са мною разам вучышся?

Уявіце! Мы вучыліся ў адной групе год! А ён мне такое, і нават не – “мы што, разам вучымся?” – а – “ты... са МНОЮ...” Жах. Але на яго проста нельга было доўга злавацца. І мы сталі сябрамі.

О, Лам быў круты... Бывала здаем які-небудзь залік, усе лепшыя месцы пазаймалі, і тут уваходзіць выкладчык і кажа: “Пераходзім у дзвесьце сёмую!”. Усе ўскокваюць, лятуць хутчэй... і толькі Лам не сьпяшаючыся, паціху ідзе ў бок дзвесьце сёмай. Я прашу яго: “Лам, калі ласка, давай хутчэй...”. А ён кажа:

— Будзеш хутка хадзіць, ніколі ня станеш вялікім чалавекам.

Грошай Лам не шкадаваў ніколі, прайграваў апошнія ў казіно, пазычаў усім, хто прасіў. Аднойчы пайшлі мы ўтрох: я, Лам і наш сябра Паша ў казіно. Дакладней будзе сказаць, Лам нас узяў з сабой. Кажа: “Пайшлі разам. Я вельмі азартны, таму не магу спыніцца. А вы ніколі ў казіно не гулялі, вось і будзеце прыглядаць за мною”.

Мы, напэўна, гадзіны тры абмяркоўвалі што і як: калі выйграем столькі-та, то едзем дадому, купляем за гэтыя грошы піва і смачнай ежы, запрашаем дзяўчат у госьці і будзем гудзець усю ноч. А калі будзем прайграваць, то абавязкова пакінем дзесяць даляраў – на таксі і на што-небудзь яшчэ – каб пасядзець-пасумаваць разам.

— Толькі, — кажа Лам, — уся надзея на вас, бо сам я не спынюся.

І мы паехалі. На таксі.

Спачатку Лам паставіў на чорнае, і мы выйгралі. Потым на чырвонае, і мы пачалі прайграваць. Потым яшчэ і яшчэ... і вось, засталася 10 баксаў. Лам глядзіць на нас з Пашам. Паша глядзіць на мяне. А я, уяўляеце, кажу: “Давай, стаў апошнія...”

Ледзьве нашкрэблі з кішэняў на метро, ехалі назад сярдзітыя.

Вось пасля такіх вечароў у пакоі Лама пачыналі адбывацца вельмі сур’ёзныя зьмены. Ён жыў таксама ў інтэрнаце, але ня так як іншыя – утрох, чатырох – а адзін. І ў ягоным пакоі было ня так як у іншых. На падлозе пухнаты дыван, дзьве канапы, музычны цэнтр на паўсыяны, агромністы тэлевізар... карацей, студэнты любілі бавіць час у Лама, і Лам любіў запрашаць да сябе гасьцей. Але бывала здаралася так, што казаў: “Да мяне нельга”. І ўсё тут. Але мы з Пашам прычыну ведалі. У пакоі было пуста, на падлозе ляжаў толькі матрац... А потым ізноў – дываны-тэлевізары-канапы... Казіно.

Мы так шмат часу бавілі разам, што ўсе аднагрупнікі думалі, што мы з Ламам сьпім. Гэта, вядома, было ня так, але няхай думаюць... Праўда, аднойчы мы і сапраўды спалі разам. Прыехала сястра на нейкія там курсы, ёй не было дзе пераначаваць. Ну я правяла яе ў інтэрнат, у свой пакой, а сама – падушку ў рукі і да Лама. У той час у яго грошы яшчэ былі, таму ў пакоі стаяла дзьве канапы. Побач, адна да адной, вуглом. Вось так мы леглі, што галовы нашыя былі блізка-блізка, варочаліся-варочаліся, уздыхалі цяжка час ад часу... А потым Лам падняў руку, пагладзіў мяне ціхенька па галаве і сказаў: “Давай... сьпі ўжо...”

Сяржук Мядзьведзеў

Чаму людзі ня ўмеюць лётаць?

Ты глядзіш на мокры пасля дажджу асфальт. Сонца канчаткова сышло за хмары й да сутону наўрад ці вернецца. Паветра насычанае пахам дажджу. Ты глядзіш на мокры асфальт, і ў тваёй галаве круціцца толькі адна думка.

Багата хто баіцца вышыні. А мне здаецца, гэта справа звычкі й волі. Больш нават звычкі. Той, хто жыве на трэцім паверсе, узняўшыся на дзвяты, ледзь не губляе

прытомнасьць, зірнуўшы з вакна долу: «Вой, як тут высока!» А тым, хто жыве на дзвятым – нармалёва, роднае асяроддзе. Яны прызвычаліся. Яшчэ адзін прыклад, што ўсё ў жыцці адносна.

Мне, я лічу, пашчасыціла, бо я ад двух гадоў жыву на апошнім паверсе. А гэта істотна ўплывае на фармаваньне асобы. Асабліва, калі гаўбец не зашклёны, і калі маці заўжды паўтарае: «Не хадзі на гаўбец. Не нахіляйся праз поручы.» Ніколі не кажы нікому чаго-небудзь не рабіць. Бо ён абавязкова зробіць. І я, памятаю, любіў глядзець на сьвет з вышыні трыццаці метраў. Праўда, розуму мне хапала не сядзець на поручах, зьвесіўшы ногі. Я проста стаяў і глядзеў. На машыны, што шмыгалі туды-сюды, нібы цапачныя, на маленькіх чалавечкаў, што ўвесь час мітусіліся долу. Яны шыбавалі туды-сюды, заходзілі-выходзілі з крамаў, з аўтобусаў-тралейбусаў, спыняліся, віталіся, нешта казалі адно адному. Мне было цікава. І што важней — мне гэта падабалася. Я быў на вышыні, яны — усе такія маленькія, як мурашы, мітусіліся пада мною, як на далоні. Я адчуваў сябе маленькім Богам.

Але і сам я выходзіў з дому. І тады, магчыма, нехта глядзеў на мяне. На маленькую казьяку, што цягнецца з заплечнікам у школу або пхае па двары мячык.

Найвялікшая перавага жыцця на верхнім паверсе — тое, што ты можаш бачыць усіх, а цябе ня бачыць ніхто. Амаль ніхто. І яшчэ тое, што зверху нікога няма. Над табой — больш нікога. Толькі галубы і Бог, калі ты ў яго верыш.

Менавіта таму ў школе і ва ўніверсітэце я заўжды сядзеў за апошняй лаўкай. Ты ведаеш, што ніхто не глядзіць табе ў карак, ніхто за табой не назірае. А ты бачыш усіх. Ты — Бог.

Дзякуй маім бацькам. Дзякуй гарвыканкаму.

Але мінае час, і аднойчы, калі ты зноў стаіш на гаўбцы, глядзіш долу задуменымі вачыма, пачынаеш разумець, што ты — ня Бог. Нябога — магчыма. Але ня Бог. Такі ж мураш, як і тыя долу. Чарвяк. Мяглік-аднадзён. І, можа, калі жыццё такое кароткае, варта навучыцца лётаць? Ты глядзіш на мокры пасяля дажджу асфальт. Сонца канчаткова сышло за хмары і да сутону наўрад ці вернецца. Паветра насычанае пахам дажджу. Ты глядзіш на мокры асфальт, і ў тваёй галаве круціцца толькі адна думка.

Чаму людзі ня ўмеюць лётаць?

Ікар ніколі ня быў маім улюбёным героем. А майго бацьку ня зваць Дэдалам. Ікар не баяўся вышыні. А добры бацька Дэдал даў яму крылы. Як усё гэта падобна да Бібліі. Бог-бацька і Бог-сын. І Сьвятыя крылы.

Ты згадваеш Ньютана і лацінскую літару *g*. Глядзіш у неба. Заплюшчваеш вочы. Глыбока ўдыхаеш водар дажджу. Людзі зноў паціху пачынаюць вылазіць са сваіх бетонных шафаў. Ты кідаеш апошні позірк долу і яртаешся ў пакой.

Як-небудзь іншым разам.

Іншым разам я стаю на першым, затым на другім, затым на трэцім паверсе Эйфелевай вежы і гляджу, як мітусяцца маленькія чалавечкі. З вышыні выглядае, нібы стаю над мурашнікам. Мітусьня. Адвечны рух. Жыццё.

Я ведаю, чаму людзі ня ўмеюць лётаць.

Вышыня выклікае розныя думкі, абуджае розныя пачуцьці. Для бальшыні гэта — страх. Для бальшыні гэта — проста боязь вышыні. Для іншых гэта — сьмерць. Для іншых — жыццё. Для іншых — свабода. Хтосьці лётае на самалётах. Хтосьці скача з парашутам. Хтосьці лезе на горы. Магчыма, для тых, хто панічна баіцца вышыні і не пакутуе на боязь замкнёнай прасторы, лепшае выйсьце — зьятаць у космас. Там усё — на вышыні. І ў той жа час вышыні там няма. Яна — бачнасьць. Яна — абстракцыя. Вышыня.

Цікава, а ці ўмее Бог лётаць. Мы ўсе ведаем, што ён недзе-там-наверсе, але ніхто і не падумаў ніколі, што памерці можна, столькі вякоў знаходзячыся ў нерухомасьці. Мне ўсё адно, ці ёсьць у Бога крылы, або ў яго ўласны самалёт ці прапелер на сьпіне. Гэта ня мае значэньня, бо ён заўжды на вышыні. Ён заўжды *над*. Ён бачыць усіх. А яго ня бачыць ніхто. Вышыня.

Я ведаю, чаму людзі ня ўмеюць лётаць.

Хтосьці скажа, праз вагу. Хтосьці — праз цяжар грахоў. Хтосьці — бо ня маюць крылаў. Хтосьці — бо ня хочуць. Так людзі кажуць.

Але ёсьць тыя, хто з імі ня згодны. І яны вераць, што здольныя. І яны спрабуюць.

Спрабуюць, ведаючы, што давядзеца цалаваць брудны асфальт, ведаючы, што камусьці будзе больш балюча, чым ім, ведаючы, што ня будзе сьвятла ў канцы тунэлю, ведаючы, што хэпі-энд бывае ня толькі ў кіно. Яны ведаюць гэта. І ўсё адно спрабуюць. Гэта не чарвякі. Гэта птушкі. Страусы, пінгвіны. Але ж.

Яны спрабуюць.

І ці ня вартае жыцьцё гэтых пяці хвілінаў палёту?

Ніхто ніколі не даведаецца пра гэта.

Яны штодня па ўсім сьвечце тысячамі лятуць у вырай. А да яго так блізка. Усяго толькі некалькі секундаў. Яны лятуць, і нішто ўжо ня здолее іх спыніць. Страўсы, пінгвіны. Няхай. Яны ведаюць, чаму людзі ня ўмеюць лётаць.

Я ведаю.

Але ніхто ніколі не даведаецца пра гэта.

Я не баюся вышыні.

І я абавязкова раскажу, чаму людзі ня ўмеюць лётаць.

Але як-небудзь іншым разам.

Андрэй Пакроўскі

Прыгоды ровара па мянушцы Кастанэда

Я выходжу на вуліцу без паліто, сядваю на жоўта-зялёны ровар, якога па недарэчнай выпадковасьці клічуць Кастанэдам,

Еду на мясцовыя могілкі, дзе яшчэ з пазапермскага перыяду жыве мой паўцьвердакрылы сябра паўзун skutэлэрыд,

Ён абяцаў назьбіраць мне на сьняданак для салаты жоўта-зялёных водарасьцяў, якія растуць толькі ў адным месцы,

У падарунак я вязу яму маральна разбэшчаных шчытнікаў-чарапашак, прывязаных да рамы майго ровару,

Мой ровар клічуць Кастанэдам, вы пра гэта ўжо аднекуль ведаеце, але на ўсялякі выпадак я нагадваю,

Па дарозе заходжу ў бібліятэку, бо трэба аддаць кніжкі Вользе Селіфпартрэт, былой параалімпійскай штангістцы,

Якую разам з усёй зборнай Ізраілю дыскваліфікавалі за ўжываньне допінгу на Алімпійскіх гульнях у Маскве ў 1980 годзе,

Яна, як заўсёды, чытае «Нашу Ніву», а потым рознакаляровымі фламастэрамі піша на газэце пад рознымі псеўданімамі лісты ў рэдакцыю,

Потым газета складваецца ў самалёцікі й кідаецца ў вакно, якое забітае дошкамі, замураванае цаглянамі й завешанае фіранкамі,

Яе лісты ніхто не чытае... а можа й добра, бо калі б рэдакцыя іх усё ж такі атрымала, то непазьбежна напісала б на апошняй старонцы нейкі крыўдны каментар,

Зноў сядваю на жоўта-зялёны ровар, які, калі вы яшчэ не забыліся, клічуць Кастанэдам, праязджаю міма крамы пад назовам «Магазін», але нам трэба ў іншую краму. Так. У нашай вёсцы дзёва крамы, але другая таксама завецца «Магазін».

Можа гэта тая ж самая крама. Мне трэба набыць запалкі, шмат запалак, бо Я хачу зрабіць выбух, вялікі выбух й разьнесьці ўсё ўшчэнт,

А пасля двух дзён у дарозе я ізноў пад'язджаю да сваёй фазэнды, у якой усе вокны забітыя дошкамі, замураваныя цаглянамі й завешаныя фіранкамі, з якой я шчэ нядаўна выйшаў без паліто,

Я так і не пасьнедаў. Давядзеца адразу вячэраць, пайду толькі назьбіраю водарасьцяў, што растуць толькі ў адным месцы, на могілках, бо да мяне абяцаў прыехаць нейкі студэнт з Менску, які быў накіраваны сюды па разьмеркаваньні...

Ён яшчэ абяцаў чарапашак нейкіх прывезьці... «маральна разбэшчаных», маўляў...

4. Яйкі

Музыкі, тыповыя прадстаўнікі нардычнай бестыарыі, жылі ў раялі, які стаяў вунь у тых кустах, вунь за тым дрэвам. Куст жыві у лесе. Яго пасадзіў паляўнічы Іваноў

(былы артыст варшаўскага цырку) сьпецыяльна для свайго сабакі, якога звалі Ашшурбанал. Лес знаходзіўся ў дзяўчынцы Алесі, навучэнцы чацьвертай гарадзенскай школы для дзяцей з заповоленым развіцьцём псіхічнай дзейнасьці. У дзяцінстве Алесю часьцяком білі па галаве лічбай чатыры за тое, што яна падглядвала, як ейныя бацькі займаюцца сексам у пазіцыі нумар чатыры, апісаньне якой падрабязна месцілася на чацьвёртай старонцы адной з чатырох кніжак, якія Алесіны бацькі мелі ў хаце. Астатнія тры ляжалі ў прыбіральных. Іх амаль не читалі. Ды й чацьвёртую таксама ня надта чыталі, толькі першыя чатыры старонкі. Алеся жыла ў лядоўні, а ейны брат Алесь у радыё. Ён сьпяваў песні й граў на раялі. У радыё Алесь пазнаёміўся з музыкамі, што жылі ў раялі, які стаяў вунь у тых кустах, вунь за тым дрэвам. Калі паляўнічы Іваноў разам са сваім сабакам Ашшурбаналам прыходзіў у лес папалываць на музыкаў, карыстаючыся механізмамі нутраной алхіміі, Алесь уцякаў да Алесі ў лядоўню.

У лядоўні дзеці пазнаёміліся з сасіскамі, але бацькі аднойчы іх зьелі й пакінулі замест іх суп. З супам зносіны ня склаліся, таму Алеся наліла яго ў кішэню і зьела ў школе на перапынку пасья матэматыкі. Яна не заўважыла, што ў рондаль запоўз ейны брат Алесь, якому па прычыне вышэй узгаданых абставінаў, давалося застацца ў лесе, што знаходзіўся ў Алесі, назаўжды. Тады Алеся пераехала з лядоўні ў радыё, дзе выйшла замуж за паляўнічага Іванова, які са сваім сабакам Ашшурбаналам паляваў на Алеся й ягоных сяброў музыкаў.

Алесь працягваў уцякаць у лядоўню, але сястры там не было. І супу. І сасісак. І рондалю. Адныя яйцы.

5.

Каханая, як я люблю ваш шосты палец на чацьвёртай зьлева назе, ваша адвечна сумнае восьмае вока пад трэцім ілжэпупам, у якім адбіваецца жоўтае неба, поўнае паветраных шароў. Каханая, вы такая алюмініевая, я проста губляю прытомнасьць ад вашай гэткай звышнармаванай колераметалёвасьці, ад вашай неверагоднай амбівалентнасьці. Каханая, калі вы ўключаеце вашыя антэны, што адпраўляюць сяброўскія прывітаньні тральфамадорцам, вашая пірамідальная звышманументальнасьць бачна за шмат парсекаў. Каханая, я так люблю пагрэцца, абдымаючы крэпка сваімі даўгімі ілжэножкамі вашу вялічэзную сапраўднанажышчу. Ведаеце, я нат губляю прытомнасьць, а калі знаходжу, то бачу здзіўленых мінакоў, што інфрачырванеюць глядзячы на нас і адводзяць вочы ды йдуць далей на свае грамадскакарысныя працы. Калі ў вас, каханая, добры настрой, вы казычыце мяне сваімі сталёвымі вейкамі. Я зноў губляю прытомнасьць, а калі, пасья доўгіх пошукаў, усё ж такі я знаходжу, бачу мінакоў, што вяртаюцца са сваіх грамадскакарысных працаў ультрафіялетуюча глядзячы на нас.

А потым мы надзьмуваемся й ляцім па-над горадам, віруючы паміж бязьялмпачкавых ліхтароў і хмарачосаў з забітымі вокнамі, чапляючы хвастамі планеты й зоры сузор'я Рыбаў. Рыбіны. Сумныя рыбіны плешчуцца ў рэчках зьлёнай гарбаты й цынамонавых азёрах між зьлёных сыяблінаў. Краіна з цынамонавымі вачыма. Гэта немагчыма.

8. One

Вядомы украінскі літаратар Ван Гогаль меў вельмі зграбны нос, але аднойчы, аб'еўшыся сланечнікаў, ён яго адрэзаў. Потым загарнуў у анучку, аднёс на пошту, паклаў у капэртачку і паслаў у Галандыю.

Вядомы галандскі мастак Ван Гог атрымаў дзіўную бандэроль, у якой ляжаў нос Ван Гогалю. Ван Гог не разгубіўся, ён напіўся абсэнтэ, абкурыўся «кентам» і адрэзаў сваё правае вуха (*а можа й левае. Для надзейнасьці адрэжам абодва.*) Адрэзаў свае вушы, загарнуў іх у анучу, паклаў у капэрту, аднёс на пошту і даслаў у Гішпанію. Дарэчы, на анучы, у якую было загорнутае вуха Ван Гога, быў знойдзены адзіны тэкст, аўтарства якога, згодна з апошнімі дасьледваньнямі, належыць Ван Гогалю. Кажуць, што гэта знакамітая другая частка «Мёртвых душаў», якую

Ван Гогаль спаліў. Ван Гогаль увогуле быў растаманам... асабліва ён любіў паліць свае рукапісы, але гэта ўжо зусім іншая гісторыя...

Вядомага гішпанскага мастака Ван Пікаса абудзіў грукат у дзьверы. Як высветлілася потым, прычынай гэтага грукату быў паштальён, які прынёс бандэроль з вухам (*альбо вушамі*) Ван Гога, а сам некуды зьбег. Ван Пікаса разгубіўся й вырашыў згаліць вусы. Замест вусоў, як вы ўжо здагадаліся, ён прышыў сабе вусы (*альбо вуха*) Ван Гога, а вусы загарнуў у анучу й далей па вядомаму сцэнару... Але ліст нікуды не даслаў, а пакінуў яго на зэдліку ля мадрыдскага Дому культуры й адпачынку.

Ван Дал(і) вяртаўся з дыскатэкі, дзе вельмі абтанчыўся й, вядома, стаміўся. З гэтай прычыны Ван Дал(і) вырашыў адпачыць на зэдліку, на тым самым, дзе вышэй узгаданы Ван Пікасо пакінуў ліст з анучай, у якой былі загорнуты ягоныя вусішчы. Не прачытаўшы рукапісу Ван Гогаля (згодна з апошнімі дасьледваньнямі, другая частка «Мёртвых душаў» – *гл. вышэй*), Ван Дал(і) прыляпіў іх да свайго твару й ператварыўся ў вядомага мастака. Нічога дзіўнага, бо вусы Ван Пікаса, акрамя лібіда самога вялікага гішпанца, набылі моц папярэдніх Ванаў й паштальёна (які быў прычынай грукату ў дзьверы Ван Пікасы).

Ануча з Рукапісам была знойдзена Ван Пялёвіным, які й сёньня пасьпяхова піша раманы, карыстаючыся таемнымі ведамі, якія ён набыў пасля рытуальнага паленьня анучы з рукапісам у кампаніі з дасьледчыкамі творчасьці Ван Гогаля.

22 пра мастацкія аб'яднаньні

З-за выдмаў матэрыялізаваўся напаўраструшчаны чалавек у паліто. На яго плячы сядзеў жоўты крумкач з чырвонымі вейкамі й, падараваным Казімірам Малевічам, кнотам у дзюбе. Кнот у дзюбе заўсёды зьяўляўся сімвалам гарадзенскага супрэматызму.

Прыстасаваўшыся ля гмаха, які ў мінулым жыцьці быў дэльтапланазаўрам чацьвёртай мадэлі, чалавек у паліто дастаў з кішэні блакітны імбрык з намаляваным рамонам на правым баку й скарбонку з ікрой. З адчыненай дзюбы крумкача, аднекуль з глыбіняў вантробы зьявіліся два келіхі.

— Трэ падсілкавацца трохі перад падарожжам у завулак Лізергінаў, — прапанаваў чалавек у паліто.

— Какіян скончыўся, Шурык. Гэтым разам прыйдзеца намаганьнем духу ня йнакш. Я ведаю, у цябе атрымаецца, — адказаў крумкач і ператварыўся ў Марка Шагала. Дастаўшы з заплечніка планшэт, ён пачаў вымалёўваць значна пазмрачнелага чалавека-паліто.

Горадня прыходзіла ў прытомнасьць пасля шматдзённых сьветкаваньняў Дня Радыста. У кантралёрскім аўтобусе спалі дзеці. Баба Люба зьбіралла пластыкавыя паўтарачкі, каб наступным днём паехаць на вёску па малако, малодшакласьніцы зараблялі на памаду мінетам на цёмных вуліцах. На ліхтары сядзеў жоўты крумкач з чырвонымі вейкамі й кнотам у дзюбе. Сабака Шурык спаў ля «АБЫРВЛА-Г» у й усё такое.

Віялета Пачкоўская

Арэхападзеньне

калісьці, у дзяцінстве
я бяз боязі ўзлазіла
на высокія дрэвы
рвала суседскія яблыккі
вымярала ўвесну ўсе лужыны
прыносіла дадому вожыкаў
і паіла іх малаком
а цяпер

усе завуць мяне поўным іменем
а некаторыя нават выкаюць
цяпер я стала зусім вялікая
і ўсяго баюся:
замачыць ногі
наламаць дроў
параніць і параніцца
асабліва асьцерагаюся яблыняў
табе гарбату з малаком?

* * *

архітэктара тваіх касцей
нашмат складаней
за шкілет тваёй чарапахі
але, напэўна, прасцей
за формулу паху
дажджлівай восеньскай ночы
дзіўныя нейкія сны
спрасоньня працягваю руку
і спрабую намацаць
тваю рабрыну
але ты ня побач
да цябе 5 прыпынкаў
на падземным каўчэгу
і 5 навучальных дзён
ва універсітэце
да цябе не было людзей
у цябе няма рабрыны
але ёсьць выйсьце
на правы бок
з яго крышталёвым паветрам
гарбатай
пацеркамі
і саплівым носам
наўзамен

* * *

ліхтары ля “Крышталю”
запрашаюць у госьці ўсіх ахвочых
бадай дабрацца да іх вельмі зручна
і адсьвяткаваць сустрэчу
можна лёгка
але ніхто не ідзе
і яны асьвятляюць
абледзянелы асфальт
замест закаханых параў
грэюць каналізацыйныя люкі
замест стомленых рабочых
аддаюць усю сваю любоў бамжам
а ім так хочацца мець сяброў
а ім так хочацца назіраць
за пацалункамі маладых
за гульнёй фараў
і гарэзлівых школьнікаў
не пакідайце ж ліхтароў у адзіноце
яны таксама хочаць быць
каму-небудзь патрэбнымі

Віёла

спадар, зайграйце на віёле
дастаньце скрыпку з футаралу
яна бяз вас засумавала
і вабціць вашых рук няволя
спадар, зайграйце на віёле

выправу, бранль у стылі рэгі
вы самі гэтага хацелі
струна і смык ўжо больш за ролі
спадар, зайграйце на віёле
і не заплюшчвайце вачэй
цалуе вас віяланчэль
каленьмі сьціснуўшы да болю
спадар, зайграйце на віёле
спадар, зайграйце на віёле

* * *

я хачу цалаваць сьнег
на тваіх валасах
шкада, што яшчэ далёка да зімы
цёплыя рукі пазбаўленыя
права патрабаваць сагрэцца
і вушы трамваяў
не абрастаюць белым пухам
хутчэй бы згубіць дзе-небудзь
парасон
каб без згрызотаў сумленьня
папрасіць восень
сабраць свае рэчы й сысьці
каб бяз сораму
цалаваць сьнег на тваіх валасах
пакуль сьветлафор
не ўсьміхнецца зьлёным
і машыны не пачнуць сігналіць
прысьпешваючы нас
перайсьці дарогу
мы пярэйдзем
а мо нават перабяжым
і спынімся ля пераходу
каб вярнуцца назад
каб зноў чакаць зьлёнага
і цалаваць сьнег на валасах

* * *

а крылы вы мне далі
акрылавымі фарбамі размалявалі
мае валасы
вы мелі рацыю
пры падрабязным разглядзе
рэштак вогнішча
вы – мая новая
культурная сітуацыя
метафізічнасьць расы
дранцьвеюць пэндзлі
засынаюць бабры
і яшчаркі ў прысаку
аблазяць насы
дабранач
я ўратую вас ад вогнішча
бо вы прызямліліся там,
дзе патрэбна

дабранач
дабранач
сьпі

* * *

я – машына
па вытворчасці метафар
я – аматар
ў справе тонкай лірыкі
калі крылатыя вампірыкі

п'юць маю бензінавую кроў
ну будзь здароў!
і плясь па твары
я напішу пад вашыя штандары
транспаранты
матам –
з багацьцем мастацкіх сродкаў
у сваім зародку
і хай хто скажа
што я камбайн
для збору эпітэтаў

Віталь Рыжкоў

Справаздача па распачы

Мне сумна.
Шпурнутая ў сьпіну сьнежка –
метафара сумы
атрыманых ведаў у барацьбе
са звыкласцю:
зьмяшалася ўсё ў адну
біблейскую суну,
зьлілася...
Зьліліся
разуменьні сэнсаў існаваньня
ды існасьці –
вось так перастанем
адрозьніваць з часам
адценьні.
І ня ў вочы будзем глядзець,
а крывавіць:
«Зьлітуйся!»,
і не чалавеку,
а — ценю.
Па адценьні,
як павялося, мяне сустрэнуць,
праводзяць па розуме:
нехта прыме маё,
нехта скрывіць сківіцы...
Мы ўсе пражываем жыцьцё
па-рознаму:
бог глядзіць на нас –
толькі дзівіцца...

Зялёны чалавечак

Проста блукаючы па вуліцах
нейкім лютаўскім вечарам
і складаючы вершы,
забыўшыся на дакоры,
я выпадкова сустрэўся позіткам
з зялёным чалавечкам,
што быў расьпяты
на звычайным сьветлафоры.

І ня тое, каб вельмі
сьпяшаўся я зараз дадому –
проста зьяўленьнем сваім
ён адкрыў мне дарогу.
І ён, каго я дачакаўся,
быў зараз больш Хрыстом,
чым той, каго прынята лічыць
сынам бога...

І чамусьці падумалася
аб далёкім і цёплым чэрвені,
недасягальным, лагодным моры...
А вуліца гудзела сабе,
бы вялікае чэрава,
не заўважаючы месію,
расьпятага на сьветлафоры...

Ave

Ты – лекавая расьліна,
далоні твае – як травы.
Ave, Maria Regina,
ave...

Каму я імя раскрыю?
якое я маю права?
Ave, Regina Maria,
ave...

Ніколі ня згасну, ня згіну –
бо скраду твае

кроплі...
Ave, Maria Regina –
мне для жыцьця
хопіць...

* * *

Маё пакаленьне мае тых,
хто ня стаў на калені.
Сьвядомасьць не павінная
хавацца па сутарэньнях.

З аднае думкі, што не адбудзецца
зменаў робіцца дрэнна.
Хто сказаў, што ўздымаць
скамянелых з каленяў – дарэмна?

Я назіраю за тым,
як сыляпяў ў цемру крочаць,
я назіраю за тым,
як краіна падлічвае крываточыны –
я не пастаўлю свой подпіс
за чырвона-зялёную распач,

бо краіна павольна
ператвараецца ў хосьпіс.

Мы – абраныя:
нам раіць краіна крывавымі ранами,
каб не жылі падманам
і апантана свабоды прагнулі,
не былі ахвярамі і маліліся,
гледзячы ў неба сіняе,
каб ня знікла свабода, як некалі
крыж сьвятой Еўфрасіньні...

Аляксей Сарока

Мёртвае мора

У яго быў склероз...

Ул. Караткевіч.

я хацеў бы спаткацца з табой бы
ты ня хочаш ну чыстае гора
я злююся зьезджаю ў Чарнобыль
беларускае мёртвае мора

я гартаю нататнікі дзе ты
у мяне ёсьць найлепшыя словы
і да нас прытуляецца шэптам
беларуская мёртвая мова

* * *

бо гадзіннік цябе не дабіў
і зязюля з яго без хаценьня
але ўсё ж заводзіцца
і запалкі у кішэнях калі ты
паскачаш касьцямі загрузаюць
і пасья дэжа вю

з поўным келіхам закарагодзіцца
значыць можаш за дровамі
ў лес хоць куды за навукаю
толькі трэба пазыкі аддаць
і тады атрымаецца
толькі надта іх шмат
і нікуды ты не паляціш
як пісалі чытаецца
ці калі хочаш вяртаецца
хоць кісьцень хоць кудмень
на вяроўцы ў руцэ закруці
значыць гэта Радзіма
дзе косьці запалак ня выпалі
як дванаццаць апосталаў
тварамі ў неба на сьнег
то жыві і ў цямрэчы размоў
недалёкаму вока ня выкалі
кінь піялу ў яе
што пяяла бо хутка засьне
а бяз музыкі нельга

бяз музыкі надта ўжо роўненька
так бы з ёй і зажыў
проста тут не пагналі калі б
дык валі ты да вершаў сваіх
што народу да слоўніка
і зацягвай на творчых сустрэчах
вяровачны німб.

* * *

разам з коўдрай выкінуцца з ложку
зьбіць сумленьне
дачытаць тамы
ды нягледзячы на ўсё патрошку
заплываць туды, дзе толькі мы

пойдзем разам пойдзем аднабока
з печай лёлецца ў неба сьветлы дым
перабраўшы пазітывы вокан
запаліць сьвятло яшчэ ў адным.

Усю ноч будзе вечар

Ц.А.

фронт згарэлай травы
і жывой берагі
а на сьцежцы мураш ён яшчэ
не даўмеўся
кіну ў неба ядро разьбягуцца кругі
на два Я разьбіваючы сонца і месяц
зоркі сьвечак гараць гэты вечар
як храм
як храм у сьвітанку згарыць
нескароны
жыць ды жыць толькі вась
не падзеліцца нам
ні каханьня ні хлеба
каціся пярсьцеёнак
поўнай жменняй узваж
з добрай думкай засьні

зб'іўся рэха пінг- понг
 сьціх вятрыска пухнаты
 халадзе калі патухаюць агні
 крыж вакенца твайго
 на грудзях шэрай хаты

* * *

я не саджаў каханьня ў сэрцы
 нічым яго не паліваў
 яно само пагрэцца мкнецца
 як прабіваецца трава

у сэрца іншыя турботы
 я сэрца дбайна прапалю
 каханьне ж засушу каб потым
 курыць яго як канаплю

Ідзі, каб ня ўпасьці

мы на высахлым дне
 не чакаем патопу
 б'ецца ў вокны вясна
 што вар'ят з кінастужкі
 так ня хочацца зноў
 вандраваць тэлестопам
 неба поўніцца сьмехам

Сяржук Семянюк

* * *

Жыў-ня жыў,
 Існаваў.
 Любіў-не любіў,
 Кахаў.
 І каханьне,
 Хоць і былое,
 але ж было.

* * *

Т. Х.
 Абразьлівых словаў,
 Абразьлівых кпінаў,
 Усё напалову
 Гаворым з-за сьпінаў.

Халоднае піва,
 Гарачыя сьлёзы.
 Жывем нешчасліва
 Пад вальсы ...озы.

Я – самазабойца.
 Я – самазаб'юся.
 Прабач мяне,
 Але я застаюся.

вяртаюцца птушкі

астраномам сузор'і
 на зорных палічках
 а аблудным баранам
 дарожнае шчасьце
 не палохайся ўгледзеўшы
 уверсе што зьнічка
 праляцеўшы згарае
 ідзі каб ня ўпасьці

а калі час насыпее
 то прывід паўстане
 можа з кошыкам пернікаў
 можа з двухстволкай
 ты пазнаеш яго гэта будзе вяртаньне
 гэта компас у сэрцы
 з ключай іголкай

браканьерам вяртацца дамоў
 са здабычай
 нам таксама вяртацца
 калі не прапасьці
 а пакуль што нябога
 з заплечнікам зьнічак
 адгарэлых жаданьняў
 Ідзі каб ня ўпасьці

* * *

сінім бляскам неонавых лямпаў
 старамодных савецкіх вітрынаў
 акунаю ў імкліваю вечнасьць
 спаракхнелых пачуцьцяў-руінаў

у бясконцым неіснаваньні
 ад памерлых пачуцьцяў стамлюся
 я ў нябыт не сыходжу
 я кахаю цябе

я кахаю цябе і баюся

Апалонікі

будзь маім персанальным анёлам
 прылятай да мяне ўначы
 набуду табе магнітолу
 ад кватэры зраблю ключы

* * *

у бясконцасьць
 мкнецца восень
 я вітаю сплін

кубкам моцнае
гарбаты б'е
адрэналін

* * *

у мінусах плюсы
шукаць

у адносінах хібы
знаходзіць
па куточках душы
вандраваць
туды дзе чакаюць
прыходзіць

Ганна Серахан

Канваліі

Зьмяркаецца. Пусьце велькі кошык,
З якога прадае паволі нас
Бабулька, заклікаючы прахожых
І вязучы сьцябліны ў грубы пас.

Напэўна, мае родзічы-званочкі
Стаяць ужо ціхмяна на сталах,
Бялявыя прымружваючы вочкі
З самотаю па ранішніх вятрах.

Сьцямнела... А нас так і не купілі.
І ўвесь апошні зморшчаны букет
Ад стужкі зіхатлівай адчапілі
І выкінулі зноў у белы сьвет...

І сьпеў, што ты да неба накіруеш
Аб першы спатыкнецца ў лесе пень...

* * *

Ня збудзецца...
Хоць вырасла
Сьцяблінкаю
Духмянаю
Ў душы.

Забудзецца
І высахне,
Затоіцца
Зьняверана
Ў глушы.

У бары

Лепш буду непрыкметнаю хваінай
На ўскрайку бору стоена стаяць,
Чым чуць у гушчыні, як штохвілінна
Калючым гольлем дрэвы буркацяць.

Ім вечна не хапае там прасторы,
Адно з адным валтузяцца заўжды,
Зьліваючы нуду ў бязладным хоры,
А вырвацца – ня ведаюць куды.

Там пнуцца ў вышыню цераз суседзяў,
А тыя – ну хоць лапінай сухой! –
Гатовыя ўшчыкнуць ці разьвярэдзіць
Надрэзы на кары бліжэйшых хвой.

Хіба ня лепш стуліцца дзесьці збоку –
Няхай і ў адзіноце – што з таго?
Затое, тут відаць усё далёка –
Ад рэчкі да залочаных стагоў.

Магчыма, што і сонца шчырым ранкам
Падорыць тут найпершы свой прамень
І ў кожную расшчэпленую ранку
Пранікне, прывітае сабой дзень.

А ў бору глыбіні і не пачуеш,
Калі распапяліцца начны цень.

Нікому не патрэбнае,
Адчайна растаптанае,
Нібыта што ганебнае,
Ня раз яшчэ
Прымроіцца,
Зламанае, ЯНО.

Ураз не супакоіцца.
Было ці не было...
Даўно ці не даўно...

Балюча затрымціць
.....
.....

Каб ЖЫЦЬ...

Сон

(Санет)

Калісьці Вы да мудрае размовы
Паклікалі мяне
ў свой сьветлы дом.
Ды крочачы за цьмяным міражом,
Згубілася я
ў віры пабудоваў.

Шарэла... Вечар ладзіў ужо ловы
За кожным нескаронным прамянем,

Запальваючы зманлівым агнём
Ліхтарныя бяскроўныя галовы.

Прачнулася... А думкі па слядах
Прывідаў скачуць на былы размах:
Так, кожная душа – нібыта хатка,

Затоеная ў нетрах гарадскіх.
Патрап сярод густога беспарадку
Да стомленых вакон-вачэй чужых!..

Трылет

Пакуль агораеш турботы,
Пабякне зорка пачуцця,
Душу пазбавіць адкрыцця,
Пакуль агораеш турботы.
Ва ўдушлівым віры жыцця
Ахвота зьменіцца пустотай.
Пакуль агораеш турботы,
Пабякне зорка пачуцця.

Уладзік Смаркач, Сірожка Пістончык

Маё дзецтва.

У мяне было очэнь ціжолас дзецтва. Бо прайшло яно ў дзярэўні. На адшыбі ад цывілізацыі. Маім васпітаньнем займаўся дзед з бабай. З аццом я ні апшчаўся. Мамка тожы пачыла ў Бозе.

Кароча, я быў прадстаўліны самому сабе. Шо хацеў, тое і дзелаў. Краў у сільчан овашчы і хрукты. Называў папа падарасам. За гэта мужыкі мяне мачылі. Бо ні прывыклі чуць праўду.

Хутка я сабраў вакрух сябе найболей прагрысіўных аднаготкаў. І скалаціў з іх банду. Мы навадзілі страх на ўсю акругу. І мужыкі паастылі.

Самымі старэйшымі былі я, Хвідоха Шмуль і Цімоха Піцьк. Сільчане звалі нас скатамі і прарочылі цюрму.

Аднойчы яны ўстройлі на нас аблаву. Білі сільна. Мне адбілі почкі, пічэнка і што-та ішчо. Цімоха і Хвідоха чудам спасліся.

Мы парышылі мсьціць. Злоба затаілася ў нашых сэрцах.

Дзействавалі мы пад пакровам ночы. Захадзілі ў хату і адчыквалі мужыкам некатарыя вшчычкі.

Атныні нас стараніліся. Адзінсьцьвінай, хто ў сяле к нам аднасіўся па-чылавечаску была цёця Тоня, прадаўшчыца сельмага. Ні адзін калгасьнік ні асмельваўся абіжаць яе. Яна давала нам канхветныя падушачкі. А інагда і па шыкалаткі. Ці проста давала нам.

У майго дзеда была ружжо. І я любіў ім балывацца. Аднойчы, калі я быў п'яным, я па ашыпкі разрадзіў яго ў цёцю Тоню. Так мы асталіся біз аднаго саюзніка.

Але ж хутка прышла бяда. Какой-та ўблюдок прыдацільскі ўсадзіў вілы ў спіну Цімохі Піцька. Нізілічымая рана прыкавала друга к пасьцелі. Сіло лікавала. Ды тока нідоўга звучаў сьмех у горніцах. Яго зьмянілі пічальныя жалобныя гукі. Пасьля серыі жорсткіх пытак зладзей быў выдадзены. Ім аказаўся мой родны дзед. Я ні минуты ні вагаўся. Забойца быў прэдан мучыцільнай казні. Бапка пракліла мяне навекі.

Учыцца мы ні вучыліся. Бо нашы вучыціля самі ніхуя ня зналі. Знанія мы чарпалі з дзедавай бібляцекі. Тачней, чарпаў я. А ад мяне прасвішчалася і ўся банда.

У хуткасці мы нізверглі прэтседаціля і ўсіцэла ўзялі ўласць у сіле ў свае нічыстыя рукі.

Людзі прыціхлі ў ажыданы горшага. І мы іхнія ажыданья апраўдалі. Найперш вярнулі крэпасное права. Баршчына, аброк там... Ну і ўсё такое. Аб'явілі сябе памешчыкамі.

У маіх бліжайшых планах была атысканье саюзнікаў і вайна з акрэснымі сёламі.

Але ўскоры ўсю блаш з нас павыбівалі. З раёна прыехала мыліцця. Акружыла нашы памешчыцкія харомы. Асада длілася тры месяцы. Калі скёнчыліся патрэны, вада і яда мы капітуліравалі.

Шмуль пакёнчыў з сабой. Астальныя рабята здаліся на міласць пабідзіціляў. А я зьбег за граніцу – за рэчку. І доўга скрываўся ў лясах.

Дзецтва закончылася. Наступілі суровыя будні ўзрасленья.

Наталка Харытанюк

Шнары Ёнджыны

Я ніхто...

чый рот быў выразаны ягоным бацькам...

Эзра Паўнд, Песня 74.

Шмат гадоў таму дзядуля распавёў мне легенду пра бога Ёнджыну, які ствараў сьвет, проста даючы назвы рэчам. Упадабаўшы справу, ён разышоўся – не спыніць. А сьвет ужо ледзьве трымаўся. Сьвету было цяжка. І тады родны бацька Ёнджыны ... выразаў яму рот.

Пытаньне: што застаецца на твары, калі выразаюць рот?

Шумна. Да звону ў вушах шумна ў гэтым маленькім, набітым людзьмі пакоі... а яшчэ і ён нахабна ўтаропіўся на маю шыю. Калі адрываецца ад папераў ці аддае нам нашыя пашпарты, ён штораду глядзіць на мой шнар.

Ані шаліку, ані каўнерыку, каб прыкрыць шыю. Сіні шалік сарвалі, калі нас запіхвалі ў машыны ля плошчы. Запіхвалі з нейкім азартам, з выглядам нібыта мы роўныя па сіле. Нібыта я магу нешта зрабіць малойчыкам з таўстымі каркамі.

Становіцца спякотна. У прыёмны пакой зноў пачалі прывозіць людзей. Групкамі па пяць-сем чалавек. Здаецца, хапаюць ужо і мінакоў, што вярталіся з працы па Леніна і ведаць ня ведалі пра мітынг, які меўся пачацца а 19-й. Рука ў кішэні натрапіла на халоднае люстэрка, як на паратунак. Ужо амаль нічога ня чую ў такім тлуме, але люстэрка – гэта прыёмнае слова, пра яго зараз добра думаць. Як і пра тваё імя.

Цябе прывезьлі праз паўгадзіны і адразу павялі ў шумны калідор. А можа быць, гэта проста яшчэ адзін пакой. З-за дзьвярэй мне амаль нічога ня бачна.

Я падняла левую руку да вуха, пад валасы, каб пачуць цішыню. Ня выйшла. Набліжаю руку да вуха – адымаю яе назад. І зноў. Як у дзяцінстве, калі ў школьнай сталоўцы, ці ў цягніку рабілася зашумна.

Спрабую ўявіць, як гэта выглядала, калі Арфей – у мёртвай цішыні падземнага царства – клікаў сваю Эўрыдыку. Ён на яе нават паглядзець ня мог – адзінаю зброяю заставалася імя. Слова.

Андрэй... Андрэйандрэйандрэй...

Як Арфей, закалыхваю сябе Словам. Закалыхваю ад шуму ў пастарунку. Каб пачаць гэтую гісторыю.

З чаго пачалася гісторыя Адысея?

Са шнару. Сабака ўкусіў яго за нагу, пакінуўшы на ўсё жыццё сьлед.

Гэты сьлед і вёў за сабою апаবাদаньне, рабіў яго нацятым. Адысей выдумляў яго, пакуль яго ня выдаў гэты самы шнар.

Нашая гісторыя цягнецца, пакуль твае шнары ня стануць маўклівымі. А таму я буду няспынна і нястомна распавядаць табе гісторыі. Пакуль цябе не адпусыцяць, я буду Пенелопаю. Буду ткаць гісторыю... пакуль ты за кратамі. Бо чым яшчэ можна абараняцца, калі ў цябе забіраюць слова?

Словам.

Таму слухай.

Даўным-даўно, калі я была маленькай, яшчэ не хадзіла ў школу, я страшэнна любіла залазіць у старую скрыню з паламанымі гадзіннікамі. Скрыню дзядуля ставіў у шафу за кнігамі, і ў ёй было шэсьць ці сем гадзіннікаў. На самым дне ляжаў вялізны, чорны, з тонькімі замест лічбаў рысачкамі, гадзіннік. Побач з ім стаялі два круглыя будзільнікі (заўжды чамусьці халодныя), а паміж імі былі раскіданыя металічныя і скураныя раменьчыкі, некалькі шкельцаў ды карпусы.

Але мяне туды вабіў толькі адзін стары ручны гадзіннік. Шкла на ім не было, а лічбы ўжо амаль сьцерліся. Самым прыцягальным у ім было тое, што корпус у яго моцна выгінаўся навонкі. Нібыта нехта ўдарыў ім аб востры прадмет. Або стрэліў у яго... Гэта быў гадзіннік са шнарам.

Цікава, ці так выглядае гадзіннік, у які стрэлілі? Мусіць, не, але тады, у дзяцінстве, я нават не сумнявалася, і нікога не спытаўшы, вырашыла, што менавіта ў яго

калісьці і стрэліў пан Багамір, стары гуцул з дзедавай гісторыі. Неверагодна даўно, амаль за трыццаць гадоў да майго нараджэння.

«...Красавіцкім надвечоркам, калі расейскія жаўнеры акружылі іх схованку ў лесе, пану Багаміру і двум ягоным суседзям, Міколу й Пятру, давалося стрэліць спачатку ў свае гадзіннікі, а пасля ў саміх сябе...»

Але, Андрэй, я не з таго мусіла пачынаць. «Перадапошнюю кулю ў гадзіннік, а апошнюю – сабе. Вось што чакала ўрэшце кожнага паўстанца супраць саветаў», — кажа пані Лэся, старэнькая кабета з мацінага сятла. Ля помніку паўстанцам пані Лэся распавядае мне пра тое, як мужчыны сыходзілі ў лес пасля вайны, як і праз дзесяць гадоў пасля вайны яны ўсё яшчэ жылі ў лесе. Іх заставалася меней і меней. Але ніхто жывым у рукі не здаваўся. Сярод апошніх быў і дзядулеў хросны, пан Багамір. «Спачатку трэба было стрэліць у гадзіннік...» Тады, ля помніку, мне гэта здавалася лагічным.

Але ўсё ж такі: чаму менавіта ў гадзіннік?

Мусіць, і ня з гэтага варта было пачынаць.

Ведаеш, што я думала халодным сакавіцкім ранкам, калі мы стаялі разам каля парку, раздаючы запрашэнні на сустрэчу з Мілінкевічам? Я думала, сутаргава выдумляла хоць якую-небудзь гісторыю, каб зацікавіць цябе.

Я мусіла распавядаць табе нешта, каб даўжэй утрымаць у штабе пасля пікетаў. Часам мне здаецца, што ты кудысьці знікнеш, як толькі я спынюся... як знік Адысей, калі старэнькая служка пазнала ягоны шнар, і ён больш ня мог распавядаць.

І вось, з чаго я вырашыла пачаць. Вядома, мне заставаўся толькі адзіны пачатак – шнар. Ён быў у дзядулі, справа над верхняю вуснай.

Гэта быў шнар ад парэзу нажом і атрымаў ён яго на беразе Фосы, ад свайго аднагодка Гены, новенькага ў іх чацьвёртым класе. Гена прыехаў да іх у сятло разам з бацькамі перад самай вайною.

Ён прыбег на рэчку тапіць двух шчанюкоў. Прыбег употайкі і азіраючыся. Бо хацеў апырэдзіць свайго бацьку. Чаму яму абавязкова трэба было гэтак дагаджаць бацьку? «Тапіць нада этіх дварняг». Гэтак сказаў ягоны бацька напярэдадні, за дваром школы. І яго пачулі ўсе хлопцы з чацьвёртага класу. Хлопцы й сачылі за тым, каб ніхто ня ўзяў сабачак зьвечару, а ранкам іх там ужо не было... Гена пасьпеў іх выцягнуць на досьвітку.

Але гэтай гісторыі таксама не было. Дакладней, я не пасьпела распавесці яе табе – чыстае, бурштынавае пасля сонечнага дажджу паветра перакрылі шэрыя і блакітныя плямы. І зноў пашпарты. І зноў пагрозы. І зноў яны забіралі наш час.

Яны знайшлі мяне на наступны дзень у бібліятэцы, якраз калі я чытала «Трынаццаць Гадзіннікаў» Тэрбэра: у княстве скралі час. Усе гадзіннікі замерзлі, людзі заблыталіся, забылі, калі і чаму гэта здарылася. І вось зьяўляецца юнак, які бярэцца вярнуць забраны час. Забраны рытм, забраную мернасьць. Але як? Ён мяне адрывае, не дае дачытаць гісторыю да канца. Прадстаўляецца спачатку міліцыянтам і хоча задаць некалькі пытаньняў, але пасля паказвае пасьведчаньне кадэбіста.

Навошта я езьдзіла на Украіну? Усё так проста – разьвярніся і сьдзі. Але я застаюся. Мне становіцца сьмешна – вось ён, Гена з дзядулевай гісторыі. Малады – на год ці два старэйшы за мяне – усур'ёз палкое. Бяжыць, вылузваецца, хоча пасьпець першым.

«Пачакайце, адкажыце мне спачатку на адно пытаньне: чаму вы вырашылі працаваць у КДБ?»

«Якая розьніца?»

«Не, не, вы скажыце, гэта істотна. Зрэшты, мне проста цікава – мы з вамі амаль аднаго веку, а вось вы ўжо загублены. Не перабівайце. Проста працягніце сказ: жыў-быў звычайны берасьцейскі хлопец Аляксандр, скончыў пасьпяхова – якую вы школу заканчвалі? — скончыў пасьпяхова сярэдняю школу № 15 і задумаўся над тым, куды паступаць...»

«Я адразу ведаў, што паеду ў Акадэмію ў Маскву. Па сьлядах бацькі. Цяпер мая чарга пытаць. Ці вы ведаеце, ад чаго ў яго гэты пачварны шнар?»

Я так і ведала: гэбіст-спадкаемца. Як і пяцьдзясят гадоў таму, калі маленькі Гена бег, запыхаўшыся, каб затапіць раней за бацьку шчанятаў, а пасля ў злосьці палас-

нуць нажом чысты дзіцячы твар майго дзядулі. Усё па слядах бацькі – Аляксандар цяпер кранаецца нашых шнараў.

Гляджу на яго і ўсё думаю: што ж тады адбывалася на беразе, калі дзядуля прыбег і пабачыў, як расчырванелы Гена запіхвае маленькія камочкі пад лёд. Хто першы дастаў нож? Што яны крычалі адно аднаму? Дзіўна, але калі я ў дзіцінстве слухала гэтую гісторыю, я забывалася запытацца пра лёс сабачак. Цікавейшым быў працяг бойкі.

Гляджу на гэтага гэбіста зараз і думаю: Хрыстос меў на ўвазе зусім іншае, калі казаў, што трэба падстаўляць левую шчаку. Пачакай, Андрэй, я зраблю перапынак. Я ж хацела распавесці табе пра шнары. Узор як быццам ня складваецца. Трэба нешта распусьціць і пачаць спачатку. Як рабіла Пенелопа. Глядзі, я пакажу табе стары фотаздымак.

У нашым сямейным альбоме ёсць здымак 1939 году. На ім малады мужчына з хлопчыкам на каленях. Гэта адзіны здымак майго прадзядулі, зроблены незадоўга да ягонай сьмерці. На ім ён у камізэльцы й вышыванцы. Тонкія доўгія пальцы. Тонкія вусы. Далікатны твар. Зусім-зусім малады. Ён мне заўжды нагадваў Янку Купалу. Прадзед Пятро ўсміхаецца камеры, прытуліўшы да сябе малодшага сына...

Яго прывезлі ўначы і выкінулі, ужо мёртвага ад нажавых ранаў, ля самай хаты. Вельмі хутна пасыла ягонай сьмерці, мой дзядуля, той самы хлопчык са здымку, і пабіўся з Генам на беразе Фосы. Пасыла сьмерці бацькі ён атрымаў зьмененае на расейскі лад ведаеш, Андрэй: калі выразаюць рот і зьяўляецца шнар – нараджаецца і гісторыя прозьвішча й гэты пакручасты шнар над верхняю вуснай.

Ты ж ужо. Толькі яе трэба агучыць, каб ня счэзнуць. Таму я паспрабую зноў. Паспрабую разьбіць гэтую цішу маўклівых шнараў. Можна быць, ты ўжо сядзіш сам у гэтай страшнай цішыні. Можна быць, у цябе ўжо забралі гадзіннік. Таму слухай: я кажу, кажу, кажу. Бо ад гэтага ты ёсць тут, побач. Бо ад гэтага шнары загойваюцца. Ня так баліць. Слухай гісторыю пра шнары. Пра шнары на гадзінніках. На дзіцячых тварах. На тваёй шыі. На нашых выразаных іртах. Слухай гісторыю пра шнары Ўанджыны.

— Забяры свае рукі!

— Убірайся атсюда, — і дастае ножык. — Вытаціш щенков — і ты пакойнік. Как твой атец. Нацыяналіст пракляты.

— Прыкусі язык! — закрычаў мой дзядуля, схапіўшы Гену за каўнер і тузануўшы яго штомоцы на бераг. Хлапцы пакаціліся разам па замерзлай зямлі. Тады, мусіць, сын энкавэдыста і ўдарыў нажом у твар дзядулю. Ды яму не хапіла моцы на глыбокую рану — паласнуў толькі так, каб назаўжды застаўся шнар на скуры. «Прыкусі язык» — і раптам яны дакаціліся да нейкага дрэва, Гена з усяго размаху стукнуўся галавою аб яго ды... адкусіў кавалачак языка. Ня ведаю, ці прыдумаў гэта дзядуля, ці насамрэч маленькі чырвоны кавалачак мяса ўпаў на самую ягоную далонь. Ня ведаю, ды ці гэта істотна? Усё адно бойка закончылася перамогаю. Не дзядуля заставаўся без'языкім. І ніхто ўжо ня зможа прымусіць ягоны шнар замаўчаць.

«Ты паглядзі, які ў яго пачварны шнар». — Гэта ён, з крывой усмешкай, пра шнар, што застаўся ад аперацыі на шчытападобную залозу. — «Вам гэтага мала?»

«Ня ваша бяда. Гэта ледзь ня ў кожнага чацьвёртага ў Беларусі. Пры чым тут...»

«Гэта апраменьваньне. Вы што, і праўда не заўважылі заканамернасьці: ў адным і тым жа горадзе на адно і тое ж раптам захворваеце вы? Сьвядомыя, блін.»

Я нічога адказаць не магла. Думала пра тваю аперацыю, пра тыдні ў шпіталі, пра тупы боль... «Дык, значыць, гэта вы?» Пра нечаканы дзягназ, пра хімію. Пра вестку, што пасыла аперацыі ты можаш страціць голас.

«Ну што, спынішся, ці табе яшчэ мала праблем, сука?»

«Прыкусі язык!» — закрычала я. Як калісьці закрычаў дзядуля. І мне захацелася «выразаць» яму рот. Таму што, калі казаў ён, ён нібы ствараў іншы сьвет, усё скажучы. Памятаеш, як у Рушдзі, калі лонданскія індусы і арабы раптам пераўтварыліся ў тыя брудныя, валасатыя і рагатыя істоты, якімі іх абражалі. Метафара ажывала. Але я не хацела быць у ягоным часе, у ягонай уладзе. Я не хацела аддаваць яму тваё імя. «Прыкусі язык!» Рэзка штурхануць яго з прыступак бібліятэкі? Каб пацямнелі нябёсы, заблішчэлі маланкі (званы Сафіі зазванілі?)... і гэбіст, ударыўшыся галавою аб зямлю, адкусіў сабе кончык языка? Запэцакаўшы рукі гэтай крывёю, я б падняла пераможна чырвоныя трохкутнічак. А ў галаве ўсё яшчэ б гучала «без'языкі, глухі, сьляпць»...

Але такое заканчэньне табе не дапаможа зараз. Мне давядзецца распусьціць і гэты

ўзор і пачаць зноў усё спачатку. Гісторыі будуць нараджацца адна за адной. Шнараў навокал багата. І пра кожны трэба будзе казаць. Каб так не балела. Каб яны не былі маўклівымі. А ты слухай.

А дзевятай мяне выпускаць з міліцыі і я вярнуся на пустую плошчу Леніна. Твой тэлефон будзе адключаны, на плошчы ўжо нікога ня будзе.

Але табе толькі здасца, што на плошчы ціха. Ты паслухай: на маёй левай руцэ цікае гадзіннік. Услухайся ў гэтае мернае ціканьне, каб прагнаць страшную цішыню. Каб пачаць яшчэ адну гісторыю пра шнары.

Слухай: «Даўным-даўно, у далёкім прыкарпацкім сяле, сумны хлопчык спытаўся ў свайго яшчэ жывога таты: «Ды ўсё ж такі, тата, чаму менавіта ў гадзіннік?...»

Юлія Шэдзько

Нізка вершаў на 6 пачуцьцяў

Пачуцьцё першае: слых

Слухаю ў цішы душы:
Хутчэй запаволіць рухі
Мы перайшлі ўжо мяжу,
Адно засталася пастукаць.
Адчыняцца важкія дзьверы
Грукатам стомленых сэрцаў,
Адно — засталася паверыць,
Адно — засталася ўзьяцець.
Слухай: гамоніць вецер,
Слухай, марудзячы ўздых.
Чуеш у ягоным шэпце
Згадкі... чыіх таямніц?
Думкі ў рытме сэрца,
Сталым рытме Сусьвету
Слухай музыку ветру,
Слухай музыку ветру.

Пачуцьцё другое: смак

Пульсы стуленых павек,
Калі прыпыняюцца гукі.
Так павялося спрадвек:
Горыч — наступства ўзруху
Голад на сконе зімы.
Усьцяж панаваньне нязгоды
Годнасьць унікае турмы,
Прагне напіцца свабодай.
Натоўп — самавіты жабрак
Хоча пазбыцца прымусу
І, праглынуўшы камяк,
Зьведаць на смак спакусы.
Зьведаць на смак пакуты
Горлам, апечаным стогнам:
Так мятлік, белы і смутны,
Б'еца у шыбы вокнаў.

Пачуцьцё трэцяе: дотык

Я адчуваю цябе.
Бы нізкаю рваных думак.

Нязломная ў барацьбе
І гнуткая перад глумама.
Узьняўшы высока твар,
Шацунак з нудой прымаю
Усьмешка — праз боль у вачах,
Як нават па шкле ступаю.
І гладкую стужку мар
Пальцы плятуць няспынна
З шурпатага палатна,
Якое мне лёс пакінуў.
Пяшчота ўмее цьвярдзец.
Магу быць дакорам і дарам.
І, меўшы патрэбу ў табе,
Я ўсё ж над табой валадару.

Пачуцьцё чацьвёртае: зрок

Подыхам, павевам, сном
Зашытую сінім сумама,
Укрытую белым радном
Той Нехта мяне прыдумаў.
Чытай у сьлічных вачах,
Вучыся глядзець і бачыць
Бурштынавы сонца бляск
І мора, якое плача:
Бо дарма шчырых размоў
Чакаць ад нямых і блазнаў,
Бо дарма пра колер вятроў
Пытацца ў сьляпых адказу.
Перапыняе злом
Блуканьне па стромкай сіні,
А крылы ўспомняць зноў
Адвечны пазоў вышыняў.

Пачуцьцё пятае: нюх

Цень пад каменнай сьцяной
За ўладнай мяжою тлума.
Духмяны ліпны настой
На лёгкім кіпені думак.
Забыцца б на гвалт ды крык,
Аж дыхаць ня можна вольна,

Калі замінае ўздых
Адсутнасьць паветра ў палоне.
Ў палоне ўпадку й страху,
Дзе галас мацуе мяжу,
Памяць аб волі раптам
Абудзіць водар дажджу.
Бо краты ня могуць сьцерці
Аблокаў нястомны рух,
А пах цынамона і кавы —
Гарбаты рамонкавай дух.

Пачуцьцё шостае абагульняючае: Пачуцьцё Сябе

Хутчэй заповольць рухі.
Пульсы стуленых веек.
Калі прыпыняюцца гукі,
Я адчуваю цябе.
Бы нізкаю рваных думак,
Подохам, повевам, сном,
Зашытую снім сумам,
Цень пад каменнай сьцяной —
За ўладнай мяжою тлуму
Слухаю
ў цішы
душу.

Віктар Ёваноў

Формула

I.

Заняпад сучаснае формулы-1 бярэ свой пачатак у сярэдзіне 90-х гадоў, калі нездаровае імкненьне да бясьпекі спаборніцтваў прывяло да рэзкага зьніжэньня хуткасцьцяў. Пасьля сыходу высокапрафэсійных пілотаў, такіх як Хіл, Хакінен, Алезі, Бергер у пелетоне засталіся маладыя і даволі пасрэдня гоншчыкі. Апошні прадстаўнік пакаленьня чэмпіёнаў, немец Міхаэль Шумахер, дзякуючы адмысловаму баліду і працы другога пілота ўзяў пяць тытулаў запар.

Сёньняшняя формула-1 заканчвае свой жыцьцёвы цыкл. Камандаў-удзельнікаў удвая менш, чым было яшчэ дзесяць гадоў таму. Нават у канструкцыі балідаў можна заўважыць паралелі з эпохаю 50-х.

– А далей?

– Далей будзе пра гэтыя паралелі, – адказваў Гопліцын, – будзе пра паралелі, потым яшчэ пра што-небудзь, а ў наступным разьдзеле я пачну ўжо там пра розныя цікавыя мадэлі... або пра правілы.

– Ну, добра, – сказаў я. – Пішы.

– Я напішу кнігу пра крызіс формулы-1. Чым яна была, куды яна коціцца. Цяперашнія фанаты нічога ж гэтага ня ведаюць, акрамя часопісаў сваіх, – прамаўляў ён, – глянцавых. Слухай, а нічога піва?

– А то, – адказваў я. – Адзіны, лічы, наш гатунак, які яшчэ можна піць. Ну, можа, “Аліварыя” неблагая.

Выпілі.

– Такім чынам, – разважаў Гопліцын, – мая кніга ня мае аналагаў на сёньняшні дзень. Яно, па-першае, вельмі цікава выкладзена (стыль у мяне жывы, пагадзіся). Ну і, па-другое, фактычны матэрыял. Тую ж Монцу ўзяць, якая цяпер і якая сорак год таму.

– Ведаеш, што я табе параю, – перапыніў я. – Напішы дысэртацыю пра формулу-1. Дысэртацыю для сябе. Расьпішы ўсё-ўсё, падрабязна, без наваротаў, без... ты даслухай: а потым – потым, – карыстаючы дысэртацыю як аснову, паспрабуй самае цікавае зьвесці ў адно. Няхай гэта будзе артыкул, ня кніга, – не ганіся за аб’ёмам. Твая задача, каб чытач не заснуў.

... – Чаму формулу-1 не вывучаюць ва унівэрсы?

Мы добра пасядзелі, і Гопліцын вымаўляў “ньўўўчась”.

– Ну, усяго табе, я паскакаў, – адказаў я. – Спаць кладзіся.

II.

– Білет №43. Эпоха Проста і Санны – агульная характарыстыка.
Кастыленка пасоўгаўся ў крэсьле, прысядаючыся да яго.

– І чым такім знакамітая эпоха Проста і Сэнны? – спытаў ён у студэнта.
 – Ну... яна... яны абодва... яны былі чэмпіёны.
 – Волга впадае в Каспійскае море, – падумаў Кастыленка, а сам сказаў: – Далей.
 Студэнт працягваў:
 – Яны... у росквіт гэтай эпохі яны былі абодва... выступалі за адную каманду.
 – (Лошадзі кушаюць овес і сена.) За якую ж каманду яны выступалі?
 – Спачатку Сэнна быццам бы выступаў... не, зусім спачатку ён выступаў у... здаецца, “Лотусе” – або ва “Ўільямсе”?

Памаўчалі.

Кастыленка пацягнуўся, храбуснуў пальцамі. У прынцыпе, ён здагадваўся, колькі балаў атрымае студэнт, але сам адказ ператвараўся ў нудную, для абодвух пакутлівую працэдуру.

Ён паглядзеў на гадзіннік.

– Ну, вырашай ужо хутчэй, дзе ён выступаў.
 – У... “Ўільямсе”.
 – Добра, няхай будзе “Ўільямс”.
 – Не, я памыліўся, у “Лотусе”. Я дакладна памятаю, “Лотус” яшчэ быў нейкага колеру... зрэшты, рэч ня ў гэтым. Але потым, калі яны перайшлі ў “Мак-”... у каманду, дзе яны... за якую яны абодва выступалі...

– Стойце, стойце. Хто перайшлі?

– Прост... і Сэнна.

Кастыленка адкінуўся ў крэсьле і палічыў да дваццаці пяці. Працёр акуллары і сказаў:

– Добра. Давайце спачатку вызначым перыяд.

– Які?

– Ваш перыяд, які ў вас у білеце, – і пачуўшы нейкае цмянае мармытаньне: – Карацей. Прост і Сэнна – гэта калі?

– Прост?

– Не, стоп, – сказаў Кастыленка. – Лепей пачнем ад канца. Пасля якой падзеі скончылася гэтая эпоха?

Добра, падкажу вам яшчэ. Калі загінуў Сэнна?

– А, так! Я прыгадаў, прыгадаў: Сэнна ж загінуў.

Студэнт раптам заўважыў, якія ў дацэнта цяжкія акуллары, якія ўжо сівыя валасы...

“Батан стары, а туды ж, – падумаў ён. – Ты калі за руль сядаш, пацук кабінетны?”

– Айрган Сэнна да Сілва, – пачаў Кастыленка сіплаватым тэнарам, – загінуў у Імале першага траўня, на праваслаўны Вялікдзень. Загінуў чыста выпадкова: асколак падвескі трапіў проста ў твар, сам какіт быў амаль што цэлы. Сэнна страціў чатыры літры крыві, частку мозгавага рэчыва і памёр увечары таго ж дня. Дык калі гэта адбылося?

“Будзь што будзе,” – вырашыў студэнт і прамовіў:

– Гэта было ўвесну.

Экзэкуцыя блізілася да завяршэння.

– Я не разумею, як так можна: ісьці на іспыт па гісторыі аўтаспорту і ня ведаць, колькі было Хілаў. Патлумачце мне, як яно ў вас атрымліваецца.

Кастыленка трымаў асадку над залікоўкай. “Быццам бормашына”, – падумаў бедны студэнт.

– Індзікар у вас быў? Значыць, будзе на другім курсе. Як вы думаеце здаваць Індзікар? А Наскар пойдзе, а еўрапейскія кузаўныя серыі, а на трэцім курсе ралі? Формулу-1, аснову... ай. На.

– К-колькі? – ня вытрымаў Гопліцын.

– Два балы, – сказаў выкладчык. – Адзін за першае пытаньне, другі за другое. Табе – во так хопіць.

III.

Сонца яшчэ не ўзышло.

Пранёсся тралейбус.

Юлія Яфімовіч

Гравійка

Дзе палі зааранья стагналі, дзе разросься рэдкі лес – ішла звычайная дарога-гравійка, рудая і пыльная. Дзьве невялікія вёсачкі зьвязвала яна ды гублялася ў палях і лясах. Любіла цёплы летні дожджык, яшчэ — сонейка, што так мякка сушыла яе пасья дажджу. Не любіла коней: яны балюча білі капытамі. А больш за ўсё на сьвеце ненавідзела машыны. І гэта было ўзаемным. А яшчэ яна зьвязвала лёсы людзей. Вяла іх па жыцьці...

На неба напаўзьлі бэзавыя хмары. Дзяўчынка ў шэрай куртачцы, з белымі валасамі глядзела то на неба, то ўдалачынь, куды зьмяілася гравійка. І хацелася ёй – моцна-моцна! – пайсьці туды, дзе неба ядналася з маладой зелянінай палёў. Каб дахі гэтых хатаў і крывулі старых электрычных слупоў растварыліся ў чырвані пылу, каб далёка ззаду застаўся чарнаваты хвойнік, што пасадзілі так блізка ля вёскі. Бо дзесьці па дарозе абавязкова ідзе ён: падарожнікам крочыць па гравійцы. І можа ў невядомай вёсцы сустрэнуцца яны, ці ля рэчкі – ён будзе лавіць рыбу.

З вачамі любімага героя і чымсьці падобны на суседа Віцю. Сьмелы — усіх ваўкоў паразганяе. І добры. Пойдуць яны разам шукаць шчаслівую будучыню.

Па дарозе будуць ірваць касачы і есьці чарніцы. Дык можа ўжо зараз і пайсьці яму насустрач!... Але цёмныя плямкі пачалі зьяўляцца на дарозе — дождж. З-за плоту жанчына паклікала дачку дадому. Яна ўздыхнула і пайшла ў хату. А буйны і часты дождж размываў на гравійцы яе сьляды.

Брудны дзядоўнік, невыразныя хмызы па-над дарогай. Па дарозе сунуўся чалавек. Незадаволены і нешчаслівы. Ён ня ведаў у чым сэнс жыцьця і таму не хацеў жыць. Выбіваў нагамі каменьчыкі. Аб тым, куды ідзе, ён ведаў толькі адно: наперад. Калі жыцьцё — проста марнаваньне часу, ці ня ўсё адно, як яго марнаваць. Не крануў душу яго лёгкі сьнег на лясных палянках; дразды так меладычна сьпявалі, здаецца, толькі для яго, але ён пакінуў лес, не пачуўшы іх сьпеваў. Бачыў толькі каменьчыкі пад нагамі. Ды ўсё ж заўважыў невялікі кар’ер недалёка ад дарогі. Вырасьлі адпачыць ля вады. Падышоў — і жахнуўся: у невялікай і неглыбокай гэтай азьрынцы — добра можна было разгледзець жоўтае дно — плавалі вялізныя рыбіны, плавалі ляніва, нічога не шукаючы, толькі разяўлялі шырокія раты. І чаму іх ніхто ня вылавіў? Ён наблізіўся да самай вады і пачуў чыйсьці лямант: “Не чапайце іх! Ну толькі не чапайце!” Да яго падбегла худая жанчына і пачала ўсхвалявана крычаць: “Вы не чапайце маіх харошых! Я іх маленькімі знайшла. Мне іх вельмі шкада стала, бо галадалі яны моцна: ні мухі ніякай тут ім, ні камара. Нават травінкі пасмактаць і то няма. Я іх кармлю. Бачыце, якія ўжо вырасьлі? Баюся цяпер, каб хто чужы не палавіў іх. Прыйду — а іх няма! Што я буду рабіць?! Я ж толькі раз на дзень магу прыходзіць сюды: да вёскі два кіламетры.” Ён глядзеў на яе, і вочы яго сталі вялікімі. “Вы толькі не падумайце, што я вар’ятка”, — пачала апраўдвацца яна. — “Проста жыву адна, а так важна хоць камусьці быць патрэбнай”. “Па-вашаму ў гэтым сэнс жыцьця?”, — спытаў ён. “Можа і ў гэтым”, — адказала яна.

“Я пайду, — уздыхнуў ён. — Карміце сваіх рыб”. І, глянуўшы апошні раз на гэтых пачвар, што плёскаліся ў неглыбокай сажалцы, ён пакрочыў далей. А жанчына засталася і стаяла на беразе, падобная да травы. Ён ішоў і думаў пра яе, і шкада яе было яму, і хацелася сказаць ёй, што жыцьцё можа быць лепшым... Але сам ён у гэта ня верыў.

Залацістай мядзянкай вілася гравійка — нізкае сонца залаціла ўсё і ўсіх. Па гравійцы ішоў чалавек, быў ён у глыбокім роздуме і нават не глядзеў, куды дарога вядзе яго. Глыбока ў душы ён ўжо ведаў, хоць баяўся сам сабе прызнацца: гэтая ж дарога прывядзе яго заўтра назад, да малой жоўтай лужыны, да яе.

Дарога — гэта рака. Прытокі гравійкі пранізвалі ўвесь лес. Шырокая была ў яе

пойма: безліч лясных грунтовых дарогаў, якія блішчэлі лужынамі ў зарослых ваўчкамі трактарных каляінах. А ад іх струменіліся сьцежкі і сьцежачкі, ахопліваючы бары, гаі ды алешнікі. Цяжка заблукаць у такім лесе, але калі ісьці ўвесь час на поўдзень, то можна натрапіць на востраў бездарожжа. Людзі, якія жылі на ім, ненавідзелі дарогі і не вытоптвалі сьцежак. Яны жылі ў адным доме — невялікай хацінцы, бо было іх толькі трое. Ён, яна і іхні сын. Вялікі ўжо хлопчык. Шчаслівы — бацькі любілі яго, адзін аднаго і свой лясны хутар. Гісторыя іх звычайная: пазнаёміліся многа гадоў таму і пакахалі адзін аднаго. І, калі сталі ўдвух, стварылі свой свет, невялічкі космас, што злучаўся з космасам абсалютным. Адмысловы дамок, уцеплены сівым мохам, не ўваходзіў у гэты космас — у яго ўваходзілі хваіны, з пачарнелымі ад старасьці камлямі. Хваіны раслі на пясчаным узгорку, які награвалася за дзень так, што хрыбусьцеў пад нагамі шызы мох. Тады можна было вечарам легчы проста пад небам, каб паназіраць за вечным карагодом зорак. Яе валасы пахлі нагрэтым пяском, чаборам і расталай смалой.

Раніцай балотца пад узгоркам будзіла іх крэткам жаб. І яны з усмешкай віталі такую вялікую дзённую зорку.

Калі на небе зьяўляюцца белыя гурбы аблокаў — значыць, прыйшла вясна. Растваў сьнег, зелянелі дрэвы — так было многа разоў і гэта заставалася нязьменным. Толькі крыху падрасталі дрэвы і змяняліся бацькі. Але самае галоўнае — хлопчык адчуваў, што сам рабіўся іншым. Гэта і хвалявала, і непакоіла яго.

На дзіва рана ў гэтым годзе зьявіўся сон. На сасновым узгорачку ён рос адвечна, але цьвіў намнога пазьней. Можа, таму ў душы хлопчыка нарадзілася трывога. Ды, хутчэй за ўсё, трывожна было, бо даведаўся: зоркі, што так хутка поўзаюць па небасхіле, створаныя людзьмі. Якія яны — іншыя людзі — думаў ён вельмі часта. Калі шукаў маршчыністыя смаршчкі, калі назіраў, як тоўсты чмель спрабуе сесці на ружовы ліхтарык чарнічніку, калі ішоў па празрыстым бярэзьніку на разробленае бацькамі поле. Ён пытаў у бацькоў, але яны не любілі пра гэта расказаць. І таму задуменны блукаў па лесе. Сон ужо адцьвіў, адцьвітала лотаць. Ён збіраў апошнія кручочкі арляку, каб насушыць на зіму, але ўвесь час чагосьці не хапала ў душы.

Так цяжка было гаварыць бацькам, але маўчаць ужо было немагчыма. Быў упэўнены, што яны не зразумеюць. Але яны казалі толькі, што дзень трэба ісьці ў бок поўначы. Тады зьявіцца стужка-дарога і па ёй ужо куды заўгодна можна трапіць.

Наступнай раніцай пачаў збірацца. Ня верылася, што можна ня бачыць больш гэтай хаткі, хвояў высокіх. І востры сум мяшаўся з салаткаватым прадчуваньнем невядомага. Бацькі стаялі і глядзелі. Глядзелі, як дзеці, з цікаўнасьцю. Бяз болю ў вачах. Цяпер ён заўважыў, наколькі яны ўжо проста адна істота. А потым ён пакідаў ззаду любімыя мясьціны. Адну, другую...

Дарога, чыстая і неглыбокая, ішла па-над канавай па полі і далёка зьлівалася з гравійкай, якая, нібы цар-вуж, разьляглася на высокім насыпе. Калі ногі яго ступілі на гравійку, ён падумаў, што дзесьці там, у лесе, стаяць і глядзяць у бок поўначы яго бацькі. Ён зьвярнуўся да яе: “Думаеш, ён вернецца?” Яна маўчала. У вершалінах дрэваў кружлялі птушыныя песні. Лілося навокал бясконцае жыцьцё. Вядома ж, ён вернецца, магчыма і не адзін. Увесь гэты маленькі космас навек пасяліўся ў яго душы, і нічым адтуль яго ня выціснуць.

А летам гравійку заасфальтавалі... Звычайная справа. Вельмі зручна для машынаў. Ніякога пылу. Спытайце ў хмызоў, што стаяць цяпер чыстыя. Новая дарога нагадвае камяні, няздольныя адчуць гэты сьвет, пакрытыя тоўстым слоём фарбы. Лежаць яны ля шашы, з намаляванымі на баках рысямі і зубрамі ды ўспамінаюць, пэўна, былыя свае відушчыя дні: халодныя асеньнія дажджынкі, казытлівыя промні нябесных целаў.